

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра дошкільної та початкової освіти

**РОЗВИТОК ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

Кваліфікаційна робота здобувача
освітнього ступеня «магістр»
спеціальності: 013 Початкова освіта
освітньої програми: Початкова
освіта. Інклюзивна освіта.

Орловська Ольга Василівна

Керівник : проф. Рашидов С.Ф.

Рецензент: доц. Іванова Д.Г.

Робота допущена до захисту
на засіданні кафедри

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри

Робота пройшла публічний захист
на відкритому засіданні ЕК

« ____ » _____ 20 ____ р.

Оцінка _____
(за стобальною шкалою) _____
(за традиційною шкалою)

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТЕМИ В ОСВІТНЬО-КОРЕКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ	8
1.1. Ігрові технології: сутність, зміст та кваліфікація	8
1.2. Загальна характеристика порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку.....	14
1.3. Комплексна оцінка мовленнєвого розвитку дитини в інклюзивно- ресурсному центрі.	26
Висновки до розділу 1	37
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ.....	38
2.1. Мовленнєві ігри та їх роль у логопедичній роботі з молодшими школярами з загальним недорозвиненням мовлення.....	38
2.2. Вивчення методики діагностики мовлення дітей молодшого шкільного віку та аналіз її результатів: констатувальний етап експерименту	44
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ КОРЕКЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗНМ.....	53
3.1. Система логопедичної роботи з розвитку мовлення молодших школярів з ЗНМ засобами ігрових технологій	53
3.2. Динаміка розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення	66
Висновки до розділу 3.....	74
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Розвиток ігрових технологій у роботі з дітьми з порушеннями мовлення є важливим і перспективним напрямом у сучасній педагогіці та логопедії. Використання ігрових методів дозволяє створювати сприятливі умови для розвитку мовлення у дітей з різними видами мовленнєвих порушень.

Ігрові технології сприяють активному залученню дітей до навчального процесу, підвищують їхню мотивацію та інтерес до занять, що є ключовими факторами для ефективної корекції мовленнєвих недоліків.

З огляду на різноманітність ігор – від дидактичних і рольових до комп'ютерних та сенсорних – педагоги мають можливість адаптувати методики під індивідуальні потреби кожної дитини, що забезпечує комплексний підхід до розвитку мовленнєвих навичок.

Таким чином, інтеграція ігрових технологій у роботу з дітьми з порушеннями мовлення не лише покращує їхню мовленнєву компетенцію, а й сприяє загальному розвитку особистості та успішній соціалізації.

У спектрі розгляду теоретико-методологічних засад застосування ігрових технологій в освіті здійснили аналіз наступні вчені: Л. Буркова, Г. Генсерук, М. Громяк, Д. Дзвінчук, В. Довгань, О. Дубасенюк, О. Крюков, О. Радченко та ін.

Проблема застосування у корекційній логопедичній роботі ігрових технологій стала предметом дослідження медиків, психологів, логопедів і педагогів. Теоретико-методологічні засади цього питання сформульовані у працях таких авторів як М. Поваляєва, М. Чистякова, Е.. Пожиленко, Т. Зінкевіч-Євстигнєєва, Т. Грабенко та ін.

Актуальність дослідження зумовила вибір теми магістерської роботи **«Розвиток ігрових технологій у роботі з дітьми з порушеннями мовлення»**.

Об'єкт дослідження – робота з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

Предметом дослідження є застосування ігрових технологій у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями

Мета дослідження – дослідити, обґрунтувати та експериментально перевірити застосування ігрових технологій у роботі з дітьми з порушеннями мовлення.

Для реалізації поставленої мети визначено наступні **завдання дослідження**:

1. З'ясувати сутність поняття ігрові технології: сутність, зміст та кваліфікація.
2. Охарактеризувати порушення мовлення у дітей молодшого шкільного віку.
3. Визначити роль комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини в інклюзивно-ресурсному центрі.
3. Виділити особливості ігрових технологій в логопедичній роботі з дітьми з порушеннями мовлення.
4. Охарактеризувати мовленнєві ігри та їх роль у логопедичній роботі з молодшими школярами з загальним недорозвиненням мовлення.
5. Вивчити методику діагностики мовлення дітей молодшого шкільного віку та аналіз її результатів (констатувальний етап експерименту).
6. Описати систему логопедичної роботи з розвитку мовлення молодших школярів з ЗНМ засобами ігрових технологій.
7. Обґрунтувати динаміку розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення (контрольний етап дослідження).

Для реалізації визначених завдань, досягнення мети дослідження були використані наступні **методи**: аналіз, систематизація, порівняння та узагальнення різних поглядів на досліджувану проблему в галузі спеціальної та інклюзивної освіти; аналіз анамнестичних даних, психолого-педагогічний (аналіз анкетування, спостереження, мовленнєвих карт); аналіз бесід,

педагогічні експерименти констатувального характеру; якісний аналіз та кількісна обробка результатів експерименту за допомогою методів статистики.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що обґрунтовані та експериментально перевірені ігрові технології застосовані у логопедичній роботі з дітьми з порушеннями мовлення.

Практична значення одержаних результатів дослідження полягає в збагаченні змісту роботи вчителів-логопедів, вчителів, асистентів вчителів ігровими технологіями, а саме мовленнєвими іграми застосовані у логопедичній роботі з дітьми з порушеннями мовлення.

Базою дослідження став Комунальний заклад «Ізмаїльський навчально-реабілітаційний центр Одеської обласної ради» м. Ізмаїл, вул. Шкільна, 131.

У дослідженні взяли участь діти молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення.

Наукова новизна полягає в тому, що визначено ігрові технології, які застосовуються у логопедичній роботі з дітьми з порушеннями мовлення, описана методика застосування ігрових технологій в логопедичній роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

Публікації. Результати проведеного дослідження висвітлено в наступних наукових публікаціях:

1. Орловська О. В. Ресурси ігрових технологій та особливості їх на корекційних заняттях з дітьми з порушеннями мовлення. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Вісімдесят п'яті економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки (25-26.04.2024)». С. 75-78

2. Орловська О. В. Практичне дослідження методичних аспектів застосування ігрових технологій на уроках з дітьми з порушенням мовлення. Матеріали X всеукраїнської студентської конференції «Науковий пошук студентів XXI ст.: актуальні питання гуманітарних і соціально-економічних наук» (15 листопада 2024) (у друці)

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Текст роботи містить ілюстративний матеріал: 6 таблиць, 17 малюнків. Основний зміст роботи розміщено на 77 сторінках, загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 90 сторінок.

.

РОДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТЕМИ В ОСВІТНЬО-КОРЕКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Ігрові технології: сутність, зміст та кваліфікація

Ігрові технології, нині, є одним з важливих інструментів у розвитку мовлення у дітей з порушеннями мовлення. Вони сприяють активному залученню дітей до навчання через інтерактивність та веселощі. Наприклад, ігрові застосунки або комп'ютерні ігри можуть стимулювати мовленнєвий процес через використання аудіо- та візуальних матеріалів. Крім того, корекційні заняття, збагачені за допомогою ігрових елементів, сприяють розвитку мовлення та спілкування, наприклад, граючи в рольові ігри або використовуючи картки зі словами та зображеннями [3, с. 42].

Інтерактивні ігрові технології є інноваційною технологією для дітей з порушенням мовлення, оскільки вони комбінують розвагу та навчання, допомагаючи покращити комунікаційні навички. Ось деякі характеристики інтерактивних ігрових технологій для дітей з порушеннями мовлення [4, с. 91]:

✓ *Захоплюючий навчальний процес.* Ігри створюють стимул для навчання, сприяючи активній участі дитини та мотивації до вивчення нових слів та навичок.

✓ *Спеціалізовані інструменти.* Деякі ігри спеціально розроблені для розвитку мовлення та артикуляції. Вони можуть надавати вправи для поліпшення вимови та розуміння звуків і слів.

✓ *Візуальні підказки.* Ігри можуть включати візуальні елементи, такі як зображення та анімація, які сприяють кращому розумінню слів і фраз.

✓ *Групова взаємодія.* Деякі ігри дозволяють дітям взаємодіяти один з одним або з іншими учасниками, сприяючи розвитку соціальних навичок і комунікації.

✓ *Адаптація до рівня.* Ігри можуть бути налаштовані на індивідуальний рівень дитини, враховуючи її поточні навички та потреби [1].

✓ *Момент зворотного зв'язку.* Деякі ігри надають миттєвий зворотний зв'язок, допомагаючи дітям коригувати невірну вимову або розуміння.

✓ *Підвищення мовленнєвого запасу.* Ігри можуть пропонувати інтерактивні завдання для розвитку словникового запасу та навичок граматики.

✓ *Забезпечення веселоців.* Головна перевага інтерактивних ігор полягає в тому, що вони роблять навчання веселим та цікавим, залучаючи дітей до навчального процесу [4, с. 93].

Важливо враховувати, що вибір ігор повинен бути узгодженим зі спеціалістом з мовленнєвої терапії для максимальної ефективності в розвитку мовлення дитини [1, с. 30].

Ігрові технології в освіті мають багаторічну історію, що сягає своїм корінням в давні часи. Від настільних ігор до сучасних цифрових платформ, ігри завжди були важливим інструментом для навчання і розвитку навичок. Давайте розглянемо основні етапи розвитку ігрових технологій в освіті.

1) Давні часи та середньовіччя

Ігри завжди були частиною людської культури, і їх використовували для навчання та розвитку навичок ще в давні часи. Давні єгиптяни, наприклад, грали в настільну гру «Сенет», яка не лише розважала, але й навчала стратегічного мислення. У Стародавньому Китаї популярними були шахи і го, які сприяли розвитку логічного мислення та стратегії.

У середньовіччі навчальні ігри продовжували відігравати важливу роль. Однією з популярних освітніх ігор був «Морріс», різновид настільної гри, яка допомагала дітям навчатися математики та розвивати логічне мислення. Також у цей період з'явилися перші освітні картини та книжки з інтерактивними елементами, які можна вважати предками сучасних інтерактивних книг.

2) 18-19 століття – Педагогічні інновації

У 18-19 століттях освітні ігри почали використовуватися більш систематично. Педагоги, такі як Й. Г. Песталоцці та Ф. Фребель, розробляли навчальні ігри для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Фребель, засновник першого дитячого навчального закладу, вважав гру основним засобом навчання дітей. Він створив спеціальні «фребелівські дари» - набір іграшок та ігор, які сприяли всебічному розвитку дитини.

3) 20 століття – Розвиток технологій

З початком 20 століття та розвитком технологій ігрові методики стали більш різноманітними. В 1960-х роках з'явилися перші комп'ютерні ігри, які використовувалися в освітніх цілях. Однією з перших таких ігор була «Oregon Trail», розроблена в 1971 році. Вона навчала дітей історії та географії, пропонуючи їм керувати групою переселенців на Дикому Заході.

Важливим кроком у розвитку освітніх ігрових технологій стало створення програмованих навчальних машин. Скіннеровські навчальні машини використовували принципи оперативного навчання для розвитку навичок та знань у дітей. Це був перший крок до створення інтерактивних освітніх платформ.

4) Кінець 20 – початок 21 століття – Цифрова революція

З кінця 20 століття і до сьогоднішнього дня ігрові технології в освіті зазнали значних змін завдяки цифровій революції. З появою персональних комп'ютерів, а згодом і інтернету, можливості для створення та використання навчальних ігор значно розширилися.

А) 1980-1990-ті роки – Комп'ютерні ігри та програмне забезпечення

У 1980-х роках з'явилися перші освітні комп'ютерні програми, такі як «Reader Rabbit» та «Math Blaster». Вони були спрямовані на розвиток базових навичок читання та математики у дітей молодшого віку. Ці програми стали популярними в школах та вдома, оскільки пропонували інтерактивний спосіб навчання.

Б) 2000-ті роки – Інтернет та мобільні технології

З початком 2000-х років інтернет став невід'ємною частиною освітнього процесу. З'явилися онлайн-платформи та ресурси, які використовували ігрові елементи для навчання. Однією з таких платформ є «Khan Academy», яка використовує систему балів та досягнень для мотивування учнів.

Мобільні технології також відіграли важливу роль у розвитку ігрових технологій в освіті. З появою смартфонів та планшетів, освітні додатки стали доступнішими для широкої аудиторії. Наприклад, додаток «Duolingo» використовує гейміфікацію для вивчення іноземних мов, пропонуючи користувачам виконувати завдання, отримувати бали та проходити рівні.

Таким чином, сьогодні ігрові технології продовжують розвиватися та інтегруватися в освітній процес. Використання віртуальної та доповненої реальності відкриває нові можливості для навчання. Такі технології дозволяють створювати інтерактивні навчальні середовища, де учні можуть взаємодіяти з навчальними матеріалами у реальному часі.

Іншою сучасною тенденцією є розвиток адаптивних освітніх платформ, які використовують штучний інтелект для персоналізації навчання. Такі платформи аналізують дані про успішність учнів та пропонують їм індивідуальні завдання та ігри, що відповідають їхнім потребам.

Отже, історія ігрових технологій в освіті показує, як ігри можуть ефективно сприяти навчанню та розвитку. Від давніх настільних ігор до сучасних цифрових платформ, ігрові методики завжди були важливим інструментом для залучення учнів та покращення їхніх навичок. Сьогодні, завдяки новітнім технологіям, ми маємо більше можливостей, ніж будь-коли раніше, для створення інтерактивного та ефективного навчального середовища.

Ігрові технології в освіті привертали увагу багатьох науковців, які досліджують їхній вплив на навчальний процес, мотивацію та розвиток учнів. Нижче наведено перелік деяких з найвідоміших дослідників у цій галузі та

коротка характеристика їхнього вкладу в розвиток ігрових технологій в освіті.

1. Ж. Піаже. Напрямок роботи – когнітивний розвиток та роль гри в навчанні.

Ж. Піаже, швейцарський психолог, є одним із засновників теорії когнітивного розвитку. Він вважав, що гра відіграє ключову роль у розвитку інтелектуальних здібностей дітей. Його роботи зосереджувалися на тому, як діти використовують гру для розвитку навичок вирішення проблем та логічного мислення. Ж. Піаже описав чотири стадії когнітивного розвитку, кожна з яких включає специфічні форми гри, що сприяють розвитку мислення.

2. Л. Виготський. Напрямок роботи – соціокультурна теорія та значення гри у навчанні.

Л. Виготський, видатний психолог, підкреслював важливість соціального контексту в розвитку дитини. Він розробив концепцію «зони найближчого розвитку» (ЗНР), яка описує відстань між рівнем самостійного вирішення задач і рівнем вирішення задач за допомогою дорослих або більш компетентних однолітків. Л. Виготський вважав, що гра є ключовим інструментом для переходу дитини через ЗНР, оскільки вона створює умови для навчання та розвитку в соціальному контексті.

3. Д. Пол Гі. Напрямок роботи – літературні та ігрові технології в освіті.

Д. Пол Гі, американський дослідник, вивчав вплив ігор на навчання та грамотність. Він розробив концепцію «ігрової педагогіки», яка передбачає використання відеоігор як інструменту для розвитку критичного мислення, вирішення проблем і творчого підходу до навчання. Д. Пол Гі вважає, що ігри можуть створювати ефективне навчальне середовище, яке мотивує учнів і допомагає їм освоювати нові знання та навички.

4. С. Пейперт. Напрямок роботи – конструкціонізм та навчання через гру.

С. Пейперт, комп'ютерний науковець і педагог, відомий як один із творців мови програмування Logo. Він розробив теорію конструкціонізму, яка наголошує на активному залученні учнів у процес навчання через створення та маніпуляцію об'єктами. С. Пейперт вважав, що діти найкраще навчаються, коли вони активно залучені в процес і можуть експериментувати через гру. Його роботи стали основою для розвитку освітніх програм і технологій, таких як Lego Mindstorms.

5. Д. МакГонігал. Напрямок роботи - використання ігор для навчання та особистісного розвитку.

Д. МакГонігал, американська розробниця ігор і дослідниця, зосереджується на використанні ігор для вирішення реальних проблем і розвитку особистісних навичок. Вона є автором книги *«Реальність під питанням: Чому ігри роблять нас кращими і як вони можуть змінити світ»*, де описує, як ігри можуть бути використані для покращення освіти, здоров'я і добробуту. МакГонігал вважає, що ігри можуть мотивувати людей досягати високих результатів і розвивати важливі життєві навички.

6. Ян Богост. Напрямок роботи – серйозні ігри та їх роль у навчанні.

Я. Богост досліджує використання серйозних ігор для освіти та розвитку критичного мислення. Він є автором концепції «персуазивних ігор». Богост вважає, що ігри можуть бути потужним інструментом для навчання та розвитку соціальної свідомості.

Таким чином, вищезазначені науковці, які досліджували ігри у корекційно-логопедичній роботі допомагають більш точно вивчити та описати ігрові технології з давніх часів до теперішнього часу.

1.2. Загальна характеристика порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку

Фахівці з різних галузей науки з кожним роком все більший інтерес виявляють до питань психомоторного та мовленнєвого розвитку дітей, порушень мови, темпів її формування з самого народження. Найбільш поширеною інвалідизуючою патологією є гіпоксичні ураження ЦНС в неонатальному періоді. Це пов'язано зі збільшенням кількості передчасних пологів, порушенням стану здоров'я матерів і безліччю інших комбінованих факторів. У результаті важких випадків формуються дитячий церебральний параліч, епілепсія, розлади формування і розвитку мови [41, с. 1].

Таким чином, не викликає сумніву актуальність вивчення проблем порушення мовленнєвого розвитку, їх взаємозв'язку з неврологічною патологією, що дозволить правильно їх діагностувати і проводити своєчасну корекцію.

Мовлення – це сукупність нервових процесів, які здійснюються при спільній діяльності різних ділянок головного мозку. Самі по собі мовленнєві процеси (у вузькому сенсі цього слова) є складною системою сенсомоторної координації зі своєю специфічною організацією. Сприйняття мови ґрунтується на аналізі і синтезі елементів звукового потоку при спільній роботі слухового і кінестетичного аналізаторів. В процесі вимови слів відбувається координування артикуляційних рухів, сформованих в колишньому досвіді і мають в якості своєї аферентної основи роботу того ж кінестетичного і слухового аналізаторів [5, с. 196].

Становлення мови в онтогенезі являє собою безперервний і нелінійний процес, обумовлений формуванням систем сприйняття і проголошення мови. Мовленнєвий розвиток пов'язаний з накопиченням, зберіганням, відбором значущої інформації і структуруванням артикуляцій від фізіологічних до функціональних, що призводить до відповідності поверхневої звукової форми її значенням [5, . 196].

Мовленнєвий розвиток розглядається як сукупність послідовних морфологічних, фізіологічних, біохімічних перетворень організму, що є предикторами оволодіння дитиною мовленнєвою функцією. Згідно з багатьма спостереженнями і дослідженнями, важливу роль у формуванні мовленнєвих порушень відіграють спадкові, перинатальні фактори, а також фактори зовнішнього середовища і соціальне оточення дитини. У перинатальному періоді в залежності від виду, поєднання, тривалості, сили ігестаційного терміну впливу несприятливих факторів закладаються механізми, що порушують нормальне становлення вищих психічних функцій організму і, зокрема, мови. Характер мовленнєвих синдромів залежить від співвідношення внутрішньоутробних і інтранатальних ускладнень, а тяжкість визначається в першу чергу антенатальними факторами ризику [7, с. 107].

Важлива роль у формуванні мовних порушень відводиться генетичної схильності. У 1998 р. S. Fisher та його співавтори вперше виділили на хромосомі 7q31 ген FOXP2, мутації якого асоційовані з розвитком вербальної диспраксії (труднощі в контролі рухів орофациальної мускулатури, що призводять до порушення плавності і швидкості мови). FOXP2 відповідальний за розвиток рухової кори, стріатума, мозочка, пошкодження яких має безпосередній вплив на тяжкість порушення розвитку мови і дрібної моторики. Виявлено, що FOXP2 протеїн в нервовій системі деактивує близько 300-400 генів-кандидів, при мутаціях в яких виникають мовленнєві розлади. Широко відомі гендерні відмінності при порушеннях мови у дітей – чоловіча стать виділяється як фактор ризику розвитку мовленнєвої патології [41, с. 6].

Можливою причиною проблем з промовою служить ослаблення соматичного здоров'я дітей: відставання у фізичному розвитку, неповноцінне харчування, важкі захворювання в ранньому віці, більше 4 епізодів гострих інфекцій верхніх дихальних шляхів на першому році життя дитини [17, с. 45].

Соціальні фактори мають значний вплив на правильне формування мовленнєвої поведінки дитини [12, 18]. Материнська мова для дитини є

головним джерелом інформації про основи рідної мови [12]. У дітей, матері яких активно розмовляють з ними на першому і другому році життя (на етапі становлення мови), не відзначається затримки мовленнєвого розвитку або ж відставання буває незначним, і до трирічного віку такі діти вирівнюються по розвитку зі своїми однолітками. На відміну від них у дітей з материнською депривацією спостерігається значна затримка мовленнєвого розвитку, проблеми з вираженням своїх думок за допомогою усного та писемного мовлення, а також в цілому труднощі з соціалізацією [14, с. 43]

В останні роки зріс інтерес до мовленнєвого розвитку дітей раннього віку та ранньої діагностики порушень. Комунікативний і мовленнєвий розвиток дитини оцінюється фахівцями різного профілю: педагогами дошкільних закладів, логопедами, психологами, лікарями. Зрозуміло, що раннє виявлення порушень мовленнєвого розвитку дуже важливе, проте великий ризик гіпердіагностики патології мови у дітей цього віку [24, с. 19].

Найбільш широко застосовуваним методом діагностики на ранніх етапах мовленнєвого розвитку в даний час є «The MacArthur Communicative Development Inventory» (MacArthur CDI) – Макартурівський тест мовленнєвого та комунікативного розвитку дітей раннього віку. Зазначений тест в 2002 р., з дозволу авторів американської версії Л. Фенсона і Ф. Дейла, адаптований і для української мови [24, с. 20].

В даний час це найбільш універсальний класифікатор комплексної оцінки функцій, яка враховує, що у дітей і підлітків існують відмінності в часі дозрівання різних структур і функцій організму, придбання навичок, пов'язані з індивідуальними особливостями в зростанні і розвитку, що затримки у формуванні функцій, структур або здібностей можуть бути непостійними і відображають уповільнений розвиток. Такі відхилення проявляються в кожному домені (наприклад, когнітивні функції, мовленнєві функції, мобільність і комунікації), характерні для конкретних вікових груп і знаходяться під впливом фізичних, психологічних факторів і факторів навколишнього середовища. Ці варіації формування структур, появи функцій

або навичок визначають поняття затримки в розвитку і часто служать основою для виявлення дітей з підвищеним ризиком інвалідності.

Питаннями систематизації мовленнєвих порушень займаються фахівці різних галузей науки (медицина, педагогіка, лінгвістика, логопедія, дефектологія та ін.). Сучасна клініко-педагогічна класифікація заснована на принципі «від загального до приватного» і орієнтована на деталізацію видів і форм мовленнєвих порушень, з урахуванням яких застосовуються диференційовані підходи до їх подолання [38, с. 22].

Відповідно до цієї класифікації виділяють:

I. Порушення усного мовлення

- *порушення фонаційного (зовнішнього) оформлення висловлювання:* дисфонія (афонія), браділалія, тахілалія, заїкання, дислалія, ринолалія, дизартрія;

- *порушення структурно-семантичного (внутрішнього) оформлення висловлювання:* алалія, афазія.

II. Порушення писемного мовлення: дислексія, дисграфія.

Психолого-педагогічна класифікація побудована на принципі «від приватного до загального» і орієнтована на логопедичний вплив як педагогічний процес, розробку методів логопедичної корекції [8, с. 12].

Відповідно до цієї класифікації фахівці виділяють:

I. Порушення засобів спілкування:

- фонетичне недорозвинення мови;
- фонетико-фонематичне недорозвинення мови: заміна одних звуків іншим+и; змішання звуків;
- загальне недорозвинення мови:

I рівень – повна або майже повна відсутність словесних засобів спілкування у віці, коли у дітей з нормальним розвитком мова в основному сформована;

II рівень – мовні можливості дітей значно ширше, ніж при I рівні, спілкування здійснюється не тільки за допомогою жестів, супроводжуваних

лепетними уривками слів, а й за допомогою досить постійних, хоча і дуже спотворених в фонетичному і граматичному відношенні, мовленнєвих засобів;

III рівень – повсякденна мова дітей виявляється більш-менш розгорнутою, грубих лексико-граматичних і фонетичних відхилень немає, є лише окремі прогалини в розвитку фонетики, лексики і граматичного ладу;

IV рівень – найлегші розлади.

II. Порушення в застосуванні засобів спілкування: заїкання.

Залежно від провідних порушень, що лежать в основі мовленнєвої патології у дітей, Л.О. Бадалян в 1986 р. запропонував неврологічну класифікацію. Він виділив мовленнєві розлади, спричинені ураженням центральної та периферичної нервової системи, як органічного, так і функціонального характеру [7, с. 109].

Неврологічна класифікація порушень мови.

I. Мовленнєві розлади, пов'язані з органічним ураженням центральної нервової системи: *афазії ; алалії ; дизартрії*.

II. Мовленнєві порушення, пов'язані з функціональними змінами центральної нервової системи: *заїкання; мутизм; сурдомутизм*.

III. Мовленнєві порушення, пов'язані з дефектами будови артикуляційного апарату: *механічні дислалії; •ринолалія*.

IV. Затримки мовленнєвого розвитку різного походження (при недоношеності, при важких захворюваннях внутрішніх органів, педагогічної занедбаності та ін.).

Останні кілька років в літературі в якості синоніма таких визначень, як «алалія експресивна або моторна», «ідіопатична алалія», «первинне недорозвинення усного мовлення», «вроджена афазія», «порушення мовленнєвого розвитку», можна зустріти термін «дисфазія розвитку», яким дослідники описують одну з важких і стійких форм мовленнєвої патології у дітей. В якості основної причини дисфазії розвитку традиційно розглядають раннє органічне пошкодження ЦНС у зв'язку з патологією перебігу вагітності

та пологів [7, с. 108]. При цьому в першу чергу у дітей страждає здатність говорити, експресивна мова характеризується значними відхиленнями, тоді як розуміння мови може варіювати, але, за визначенням, розвинене значно краще. Найбільш часто зустрічаються варіанти (експресивні і змішано експресивно-рецептивні розлади) проявляються значним запізненням розвитку експресивної мови в порівнянні з розвитком розуміння. У зв'язку з труднощами організації мовленнєвих рухів і їх координації самостійна мова довго не формується або залишається на рівні окремих звуків і слів. Мова уповільнена, бідна, словниковий запас обмежений. У мові багато застережень (парафазій), перестановок, персеверацій. Дорослішаючи, діти розуміють ці помилки, намагаються їх виправляти [7, с. 109].

Особливу увагу дитячі неврологи приділяють дизартричним розладів мови у дітей. Дизартрія відноситься до рухових мовленнєвих порушень, що впливають на рухове програмування або нервово-м'язову частину реалізації висловлювання. На підставі топічної локалізації вогнища ураження виділяють: *псевдобульбарну, бульбарну, підкіркову (екстрапірамідну), коркову, мозочкову і змішану форми дизартрій*. При зіставленні синдромологічного підходу з топічним І. Панченко виділила п'ять форм дизартрій [44, с. 133]:

1. Спастика-паретична форма (частіше зустрічається при псевдобульбарній дизартрії);
2. Спастика-ригідна форма (частіше зустрічається також при псевдобульбарній дизартрії, але має більш важку ступінь вираженості);
3. Спастика-атактична (мозочкова дизартрія);
4. Спастика гіперкінетична (підкіркова дизартрія);
5. Спастика-атактико-гіперкінетична (важкі форми підкіркової дизартрії; не виключено і ураження зв'язків з мозочком).

Підхід до систематизації форм дизартрій у зарубіжних фахівців має деякі відмінності [44, с. 133]:

- 1) паретична (бульбарна);

- 2) спастична (псевдобульбарна);
- 3) атактична(мозочкова);
- 4) гіпокінетична (підкіркова);
- 5) гіперкінетична (підкіркова);
- 6) одностороння верхнього моторного нейрона (виділення даної форми є досить дискусійним і рідко зустрічається в наукових статтях);
- 7) змішана.

В даний час застосовується і запропонована G. Tardier класифікація мовленнєвих розладів у дітей, заснована на визначенні ступеня зрозумілості мови для оточуючих [46, с. 592]:

- перша ступінь – порушення звуковимови виявляються тільки фахівцем в процесі обстеження дитини;
- друга ступінь – порушення вимови помітні кожному, але мова зрозуміла для оточуючих;
- третя ступінь – мова зрозуміла тільки близьким дитини;
- четверта ступінь – мова відсутня або незрозуміла навіть близьким дитини (по-суті являє собою анартрію).

Також, науковці у галузі лінгвістики та мовленнєвих порушень досліджують різні типи порушень та класифікують їх. Ось кілька прикладів класифікацій мовленнєвих порушень, які розроблені видатними вченими:

1. За типом порушень:

- Афазія: Деякі видатні вчені, такі як Paul Broca та Carl Wernicke, класифікували афазії, що є розладами мовлення, на різні типи, включаючи афазію Броки і афазію Верніке.

2. За етіологією (причиною):

- Розвиткові порушення мовлення: Вчені, такі як Jean Piaget, вивчають розвиткові порушення мовлення у дітей і класифікують їх за віком та стадіями розвитку.

3. За функціональністю:

- Дизартрія і дисфонія: Вчені, які досліджують мовленнєві порушення внаслідок неврологічних або механічних проблем, класифікують їх за функціональністю системи мовлення.

4. За важкістю:

- Слабкомовність і афонія: Вчені також класифікують мовленнєві порушення за ступенем їхньої важкості, де афонія вказує на повну втрату здатності до мовлення, а слабкомовність вказує на обмежену здатність до мовлення.

Ці класифікації є лише прикладами, і багато інших вчених внесли свій внесок у розуміння та класифікацію мовленнєвих порушень з різних точок зору та на основі різних параметрів. Ось декілька з них [46, с. 593]:

1. **Paul Broca.** Французький лікар та антрополог, відомий своїм внеском у розуміння афазії. Він класифікував афазії та ідентифікував область мозку, відому як «Броківська область», яка відповідає за мовлення.

2. **Carl Wernicke.** Німецький невролог, який також вніс вагомий внесок у вивчення афазії. Він описав афазію Верніке, ідентифікував іншу область мозку, пов'язану з розумінням мовлення.

3. **Jean Piaget.** Швейцарський психолог і вчений, який досліджував розвиток мовлення у дітей і класифікував його за віком та стадіями когнітивного розвитку.

4. **Noam Chomsky.** Американський лінгвіст і когнітивний вчений, відомий своєю роботою в області синтаксису та граматики. Він розробив теорію генеративної граматики, яка була важливою для розуміння мовленнєвих порушень.

5. **Oliver Sacks.** Британський нейролог і автор, відомий своїми книгами про клієнтів з різними неврологічними порушеннями, включаючи мовленнєві. Він описав різні види мовленнєвих порушень та їх вплив на пацієнтів.

Це лише декілька прикладів зарубіжних вчених, які внесли важливий внесок у дослідження та класифікацію мовленнєвих порушень.

Українські вчені також мають свій внесок у дослідження та класифікацію мовленнєвих порушень. Ось декілька прикладів українських науковців, які працювали у цій галузі [44, с. 133]:

1. Анатолій Авраменко. Український лікар і науковець, який вивчав мовленнєві порушення в дітей та класифікував їх за різними параметрами, включаючи важкість та причини.

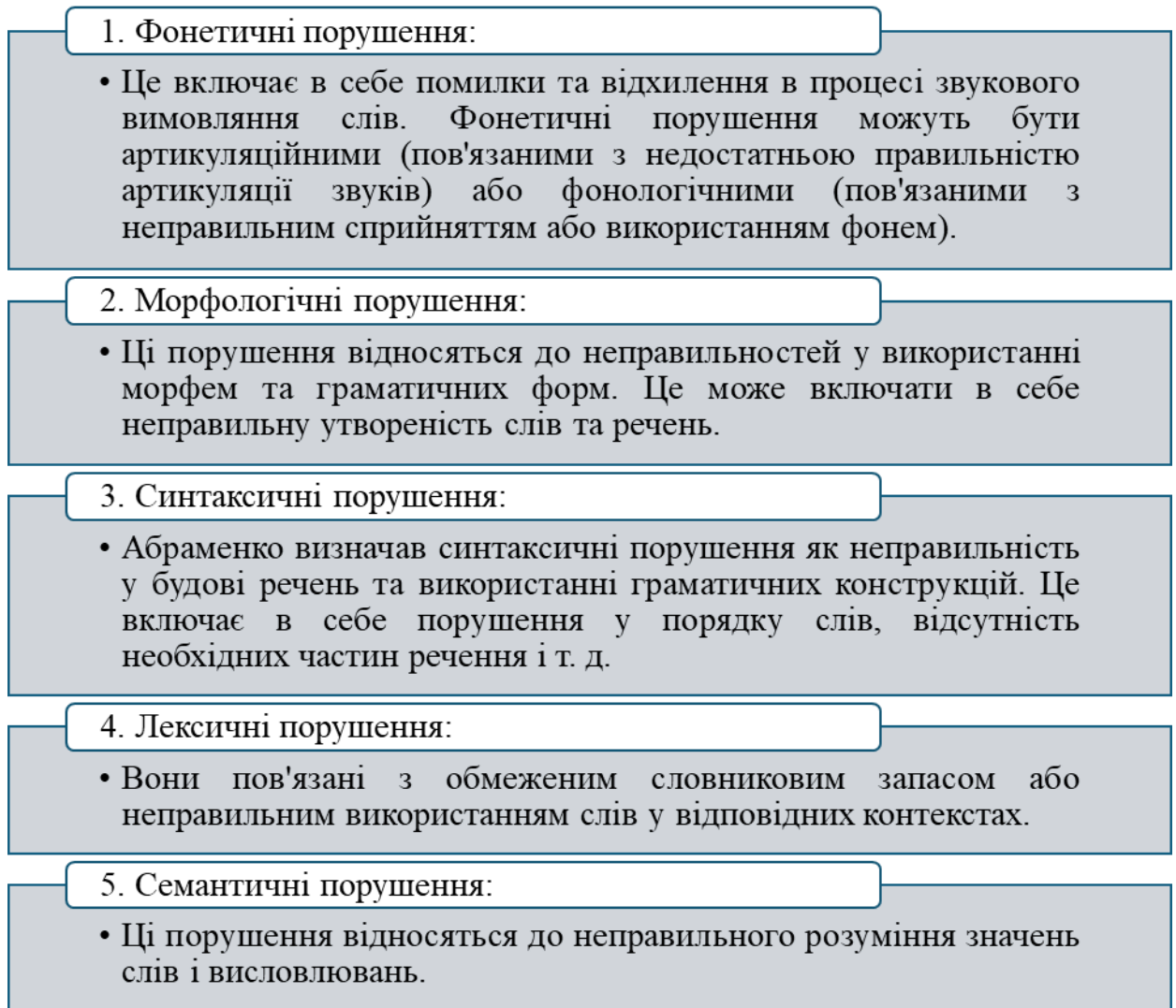
2. Марія Зеленіна. Українська психолінгвістка, що досліджувала різні аспекти мовленнєвих порушень, зокрема афазію та дизартрію.

3. Галина Гнатюк. Лікар-невролог та науковець, яка спеціалізується на дослідженні неврологічних порушень мовлення і класифікації їх за типами та причинами.

4. Валентина Бондаренко. Українська вчена, яка присвятила свою роботу вивченню розвитку мовлення в дітей та класифікації розладів мовлення у дітей різного віку.

Це лише декілька прикладів українських науковців, які активно досліджували мовленнєві порушення і сприяли розвитку цієї галузі науки в Україні.

Український науковець Анатолій Авраменко вніс важливий внесок у дослідження мовленнєвих порушень, особливо в контексті дитячого мовлення. Він пропонував свою класифікацію мовленнєвих порушень, яка була спрямована на розуміння та систематизацію цих порушень в дітей. Основні компоненти його класифікації включають (Мал. 1.1.):

Малюнок 1.1. Класифікація мовленнєвих порушень за А. Абраменко

Класифікація А. Абраменка допомагає вчителям, логопедам та спеціалістам з розвитку дітей краще розуміти та розпізнавати різні типи мовленнєвих порушень у дітей та розробляти ефективні методи корекції та підтримки [46, с. 592].

Таким чином, мова – складна когнітивна функція, що має взаємозв'язки з сенсорним і кінетичним апаратом. Мовленнєвий розвиток не можна розглядати ізольовано від загального функціонування організму: якщо порушення виникають в будь-якій системі організму дитини, то відхилення в розвитку формуються і в інших областях. Тому мовні розлади у дітей стають з кожним роком все більш частою причиною звернення батьків до фахівців (педіатра, невролога, логопеда, дефектолога).

В даний час не існує єдиної систематизації мовленнєвих порушень: фахівці різних галузей науки застосовують свої класифікації. Розробка і впровадження єдиних діагностичних підходів і класифікацій мовленнєвих розладів у дітей раннього віку дозволять своєчасно виявляти групи ризику по виникненню тієї чи іншої патології мови і проводити дітям своєчасну комплексну психолого-педагогічну, логопедичну і клінічну корекцію.

Отже, узагальнюючи вище наведену інформацію, можемо відзначити, що мовленнєві порушення – це розлади у здатності сприймати, розуміти, виробляти або використовувати мовлення. Існують різні види мовленнєвих порушень, включаючи [29]:

1. Афазія – це неврологічний розлад, який впливає на здатність людини розуміти та виробляти мовлення. Включає афазію Брока, афазію Верніке, амнестичну афазію та інші.

2. Дизартрія – це порушення мовлення, пов'язане з моторикою мовлення. Люди з дизартрією можуть мати проблеми з чіткою вимовою звуків та слів.

3. Дисфазія – це розлад мовлення, який зазвичай спостерігається у дітей, особливо під час розвитку мовлення. Включає в себе порушення розвитку граматики та вимови.

4. Слабкомовність – це стан, при якому людина має обмежений словниковий запас та може мати труднощі у виразному та розуміючому мовленні.

5. Афонія – це втрата голосу або повна неспроможність виробляти мовлення через проблеми з голосовими зв'язками.

6. Сильова дизартрія – це порушення мовлення, яке впливає на стиль мовлення і призводить до використання неприйнятних або незвичних стилів мовлення.

7. Тичинг – це порушення, при якому людина випускає незавмірені голосові звуки або фонетичні шуми, що заважають нормальному мовленню.

8. Лексична афазія – це порушення, яке впливає на здатність користувача мовлення використовувати правильні слова та вирази.

9. Звукова агнозія – це порушення, при якому людина втрачає здатність розрізняти та розуміти різні звуки мовлення.

10. Сенсорна агнозія – це порушення, яке впливає на сприйняття та розуміння мовлення через проблеми із сприйняттям акустичних сигналів [29].

Це лише кілька прикладів мовленнєвих порушень, і їх може бути більше, кожен з них має свої унікальні риси та причини. Логопеди та лікарі спеціалізуються на діагностиці та корекції цих порушень для поліпшення мовленнєвого розвитку та комунікації пацієнтів.

Діти з порушеннями мовлення можуть мати різні види порушень, включаючи фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні, семантичні та інші. Характеристики таких дітей можуть варіювати залежно від типу порушення та його ступеня виразності, але ось деякі загальні риси [30, с. 62]:

1. *Незвичайна вимова.* Діти з фонетичними порушеннями можуть мати незвичайну вимову звуків та слів.

2. *Граматичні труднощі.* Діти з морфологічними та синтаксичними порушеннями можуть мати проблеми з правильною граматикою та будованням речень.

3. *Труднощі в розумінні.* Деякі діти можуть мати труднощі у розумінні мовлення інших людей.

4. *Обмежений словниковий запас.* Діти з лексичними порушеннями можуть мати обмежений словниковий запас та робити помилки у виборі слів.

5. *Труднощі в розумінні концепцій.* Діти з семантичними порушеннями можуть мати труднощі в розумінні абстрактних понять та концепцій.

6. *Труднощі в спілкуванні.* У багатьох випадках, діти з порушеннями мовлення можуть відчувати труднощі в спілкуванні з однолітками та дорослими.

7. *Труднощі в навчанні.* порушення мовлення можуть впливати на успішність у навчанні, особливо в предметах, де важливо правильно виражати свої думки та розуміти інформацію.

8. *Можливий вплив на соціальні відносини.* Діти з порушеннями мовлення можуть відчувати труднощі у встановленні та підтримці соціальних відносин через труднощі у спілкуванні.

Логопеди та спеціалісти в процесі розвитку дитини спрямовані на діагностику та корекцію порушень мовлення, надаючи індивідуалізовану підтримку та реабілітацію. Важливо розпочати інтервенцію на якнайранішому етапі для покращення мовленнєвого розвитку та якості життя дітей з порушеннями мовлення.

1.3. Комплексна оцінка мовленнєвого розвитку дитини в інклюзивно-ресурсному центрі.

Комплексна оцінка мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення проводиться на базі інклюзивно-ресурсного центру .

Інклюзивно-ресурсний центр є установою, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у професійно-технічних навчальних закладах, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічної допомоги та забезпечення системного кваліфікованого супроводження (крім вихованців дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, учнів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) [32].

Первинний прийом батьків (одного з батьків) або законних представників дитини проводить психолог центру, який визначає час та дату проведення комплексної оцінки та встановлює наявність таких документів: документів, що посвідчують особу батьків (одного з батьків) або законних

представників; свідоцтва про народження дитини; індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (у разі інвалідності); форми первинної облікової документації № 112/0 «Історія розвитку дитини», затвердженої МОЗ, у разі потреби – довідки від психіатра [32].

Інклюзивно-ресурсний центр проводить комплексну оцінку не пізніше ніж протягом місяця з моменту подання письмової заяви батьків (одного з батьків) або законних представників дитини та/або її особистої заяви (для дітей віком від 16 до 18 років) щодо проведення комплексної оцінки, а також надання письмової згоди на обробку персональних даних дитини [32].

Оцінка мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення вимагає комплексного підходу і може включати в себе наступні аспекти:

1. *Анамнез та спостереження*: збирання історії розвитку дитини, включаючи інформацію від батьків та вчителів, може допомогти зрозуміти динаміку розвитку мовлення.

2. *Медичний огляд*: медичне обстеження може виявити можливі фізіологічні або неврологічні причини порушень мовлення.

3. *Оцінка артикуляції*: дослідження звукового аналізу для визначення проблем з артикуляцією звуків.

4. *Оцінка розуміння мовлення*: перевірка розуміння слів і речень.

5. *Оцінка експресивного мовлення*: оцінка вміння висловлювати думки і ідеї словами та реченнями.

6. *Оцінка соціального мовлення*: оцінка вміння взаємодіяти з іншими через мовлення.

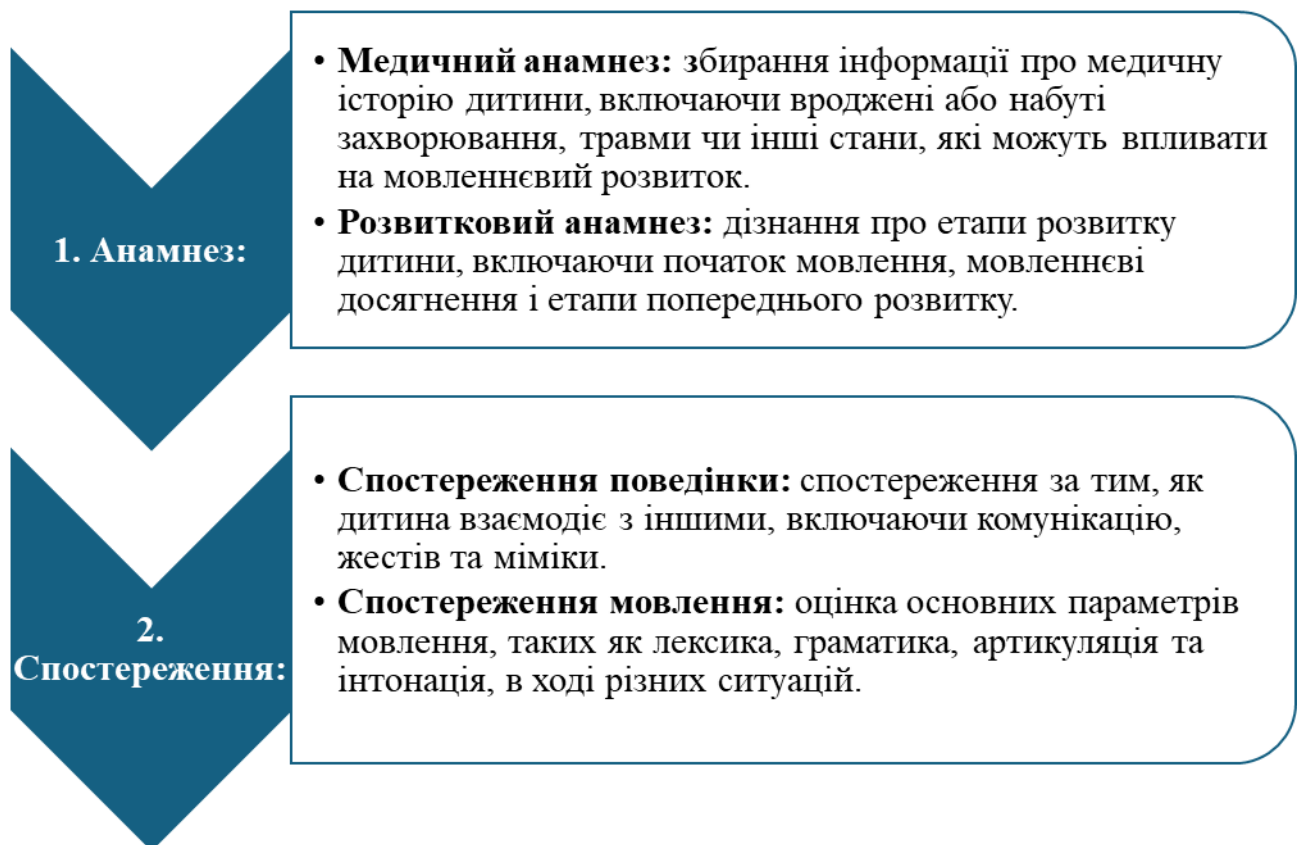
7. *Психологічна оцінка*: оцінка психічного стану дитини та можливих психологічних факторів, що впливають на мовлення.

8. *Оцінка середовища*: аналіз умов, в яких дитина знаходиться, і як це може впливати на розвиток мовлення [2, с. 38].

Комплексна оцінка допоможе визначити індивідуальні потреби дитини і розробити план лікування або підтримки, спрямований на поліпшення її мовленнєвого розвитку.

Наведемо нижче детальну характеристику до кожного аспекту комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дітей з порушеннями мовлення [2, с. 38].

1. Анамнез та спостереження – це важливі складові комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення. Ось деякі характеристики кожного з цих аспектів (див. мал. 1.2.):

Малюнок 1.2. Характеристика складової комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення: анамнез та спостереження

Спостереження може проводитися спеціалістами, такими як логопеди, психологи або педіатри, і включає в себе документування спостережень та висновків. Анамнез і спостереження разом надають повну картину мовленнєвого розвитку дитини і можуть допомогти визначити потреби та напрямки розвитку дитячого мовлення [2, с. 39].

2. Медичний огляд в контексті оцінки мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення грає важливу роль у визначенні можливих фізіологічних та неврологічних чинників, які можуть впливати на мовлення [2]. Ось деякі характеристики медичного огляду (див. мал. 1.3.):

1. Збір медичного анамнезу:

- лікар збирає інформацію про медичну історію дитини, включаючи народження, розвиток, історію захворювань та лікування.

2. Фізичний огляд:

- лікар проводить фізичний огляд дитини для виявлення можливих аномалій або патологічних станів, які можуть впливати на мовлення.

3. Неврологічний огляд:

- в деяких випадках, особливо якщо є підозра на неврологічні проблеми, може бути проведений спеціалізований неврологічний огляд для визначення стану нервової системи.

4. Додаткові дослідження:

- лікар може рекомендувати додаткові медичні дослідження, такі як магнітно-резонансна томографія (МРТ) чи електроенцефалографія (ЕЕГ), якщо це необхідно для діагностики.

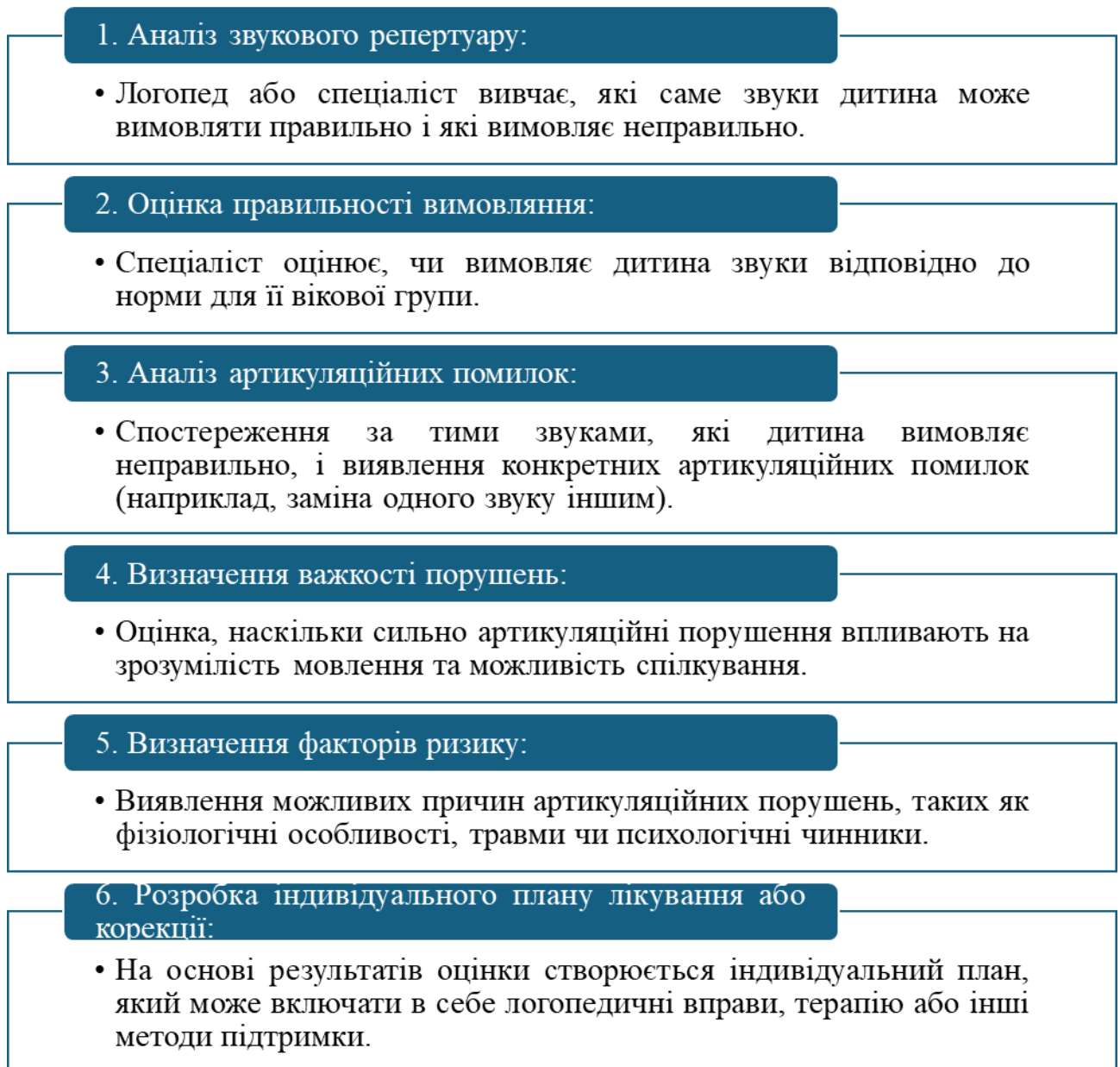
5. Консультація з іншими спеціалістами:

- лікар може співпрацювати з іншими спеціалістами, такими як неврологи, ортопеди чи генетики, для вирішення питань, пов'язаних із здоров'ям дитини.

Малюнок 1.3. Характеристика складової комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення: медичний огляд

Медичний огляд є важливим кроком у визначенні причин порушень мовлення та визначенні оптимального плану лікування чи підтримки для дитини. Він допомагає виключити серйозні медичні стани та надає інформацію для подальшого планування роботи [9, с. 15].

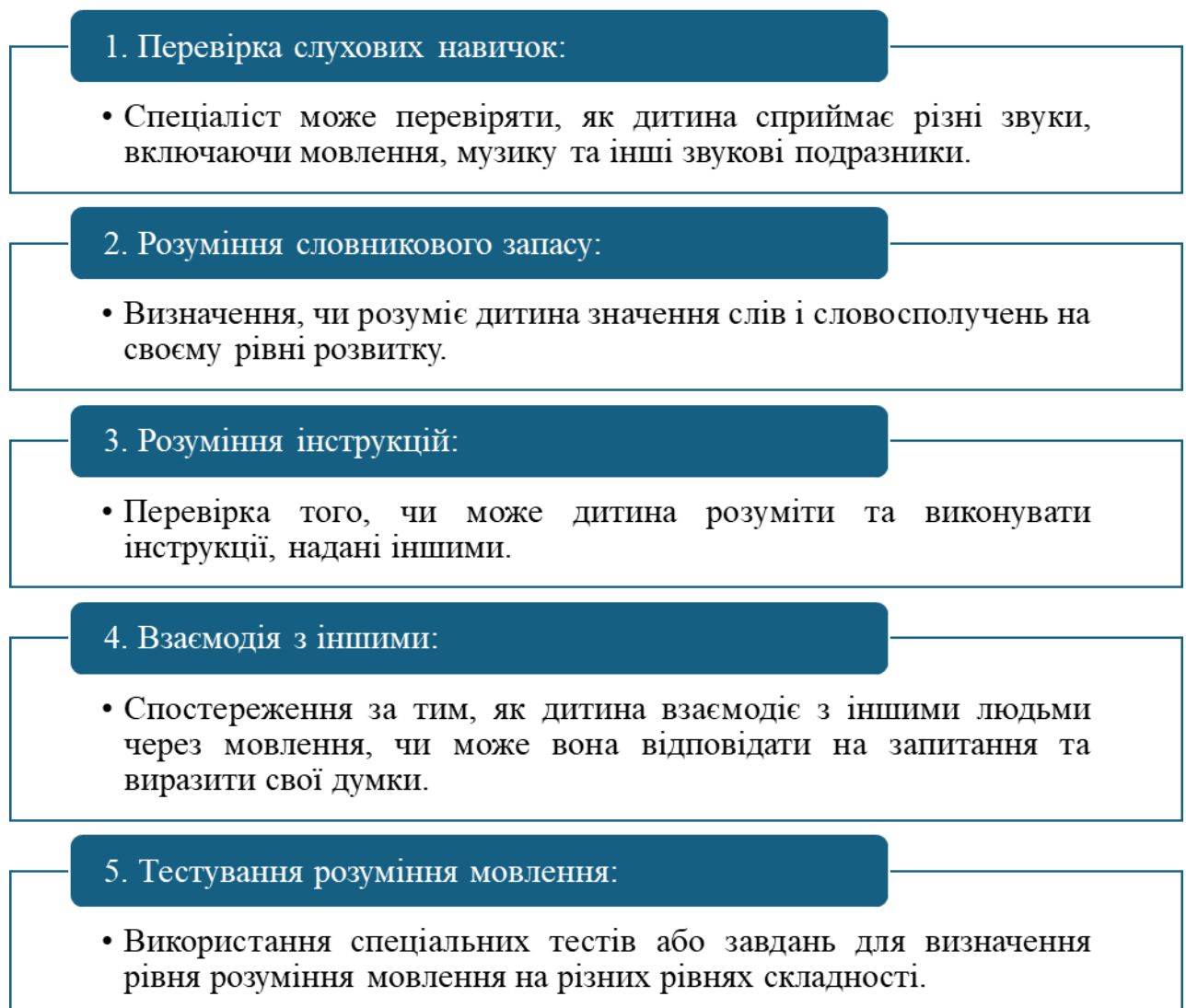
3. Оцінка артикуляції – це один із аспектів оцінки мовленнєвого розвитку дитини, який визначає якість та правильність вимовляння звуків та звукових комбінацій. Цей процес включає в себе наступні характеристики (див. мал. 1.4.):

Малюнок 1.4. Характеристика складової комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення: оцінка артикуляції

Оцінка артикуляції допомагає ідентифікувати конкретні проблеми у вимовлянні звуків та визначити, які звуки потребують додаткової уваги та корекції. Це важливий крок у розвитку мовленнєвих навичок дитини і може покращити її здатність до спілкування.

4. Оцінка розуміння мовлення – це процес визначення того, наскільки добре дитина сприймає та розуміє мовлення, що до неї адресоване. Ця оцінка допомагає виявити, чи існують проблеми з розумінням слів, фраз, інструкцій або комунікативних ситуацій [9, с. 17]. Ось деякі характеристики оцінки розуміння мовлення (див. мал. 1.5.):

Малюнок 1.5. Характеристика складової комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення: оцінка розуміння мовлення

Оцінка розуміння мовлення допомагає виявити можливі проблеми у сприйманні та розумінні мовлення, що може бути корисним для розробки індивідуального плану корекції або терапії. Цей аспект оцінки особливо важливий для дітей з порушеннями мовлення, оскільки може впливати на їх спілкування та навчання.

5. Оцінка експресивного мовлення – це процес визначення здатності дитини висловлювати свої думки, почуття і ідеї за допомогою мови. Ця оцінка допомагає виявити, наскільки дитина може використовувати слова, фрази та граматичні правила для ефективної комунікації [12, с. 18]. Ось деякі характеристики оцінки експресивного мовлення (див. мал. 1.6.):

Характеристики
експресивного мовлення:

- **Лексичний обсяг:** Визначення скільки слів і словосполучень дитина знає та може використовувати в мовленні.
- **Граматика:** Оцінка вміння дитини будувати правильні речення, включаючи синтаксичну структуру та правильне вживання частин мови.
- **Фонологія:** Перевірка правильності вимовляння звуків і словесних одиниць.
- **Збагачення мовлення:** Оцінка здатності дитини розповідати про різні теми та події.
- **Комунікативні навички:** Спостереження за здатністю дитини виражати свої думки, висловлювати побажання та спілкуватися з іншими.
- **Рівень виразності:** Визначення, наскільки виразно та емоційно дитина може висловлювати свої почуття та думки.

Малюнок 1.6. Характеристика складової комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення: оцінка експресивного мовлення

Оцінка експресивного мовлення допомагає визначити рівень комунікативних навичок дитини та може бути використана для розробки індивідуальних планів лікування або підтримки. Вона допомагає визначити потреби дитини у розвитку мовлення і спілкування.

6. Оцінка соціального мовлення – це процес визначення здатності дитини ефективно спілкуватися з іншими людьми у різних соціальних ситуаціях та виражати свої думки, почуття і потреби [14, с. 76]. Ця оцінка включає в себе наступні характеристики (таблиця 1.1.):

Таблиця 1.1

Характеристики оцінки соціального мовлення дитини з порушеннями мовлення в інклюзивно-ресурсному центрі

1. Взаємодія з однолітками	Спостереження за тим, як дитина взаємодіє з однолітками та виражає свої думки та почуття у групових ситуаціях.
2. Розуміння невербальних сигналів	Оцінка, наскільки дитина може розуміти невербальні сигнали, такі як міміка, жести та вираз обличчя, в інших людей.
3. Емпатія та співчуття	Визначення, чи може дитина виявляти емпатію і співчуття до інших, розуміти їхні почуття і реакції.
4. Комунікативна компетентність	Оцінка навичок у вираженні своїх потреб і бажань, вирішенні конфліктів та взаємодії з іншими на відповідному рівні для свого віку.
5. Вміння адаптуватися до ситуації	Спостереження, чи може дитина адаптувати своє мовлення та комунікативну стратегію в залежності від конкретної ситуації.
6. Виявлення агресивної або невідповідної поведінки	Визначення, чи має дитина тенденцію до агресивного чи неадекватного мовлення в соціальних ситуаціях.

Оцінка соціального мовлення важлива для визначення можливих труднощів дитини у взаємодії з іншими та для розробки стратегій підтримки та корекції. Вона допомагає встановити, як дитина може покращити свої навички спілкування та взаємодії в соціальних ситуаціях.

7. Психологічна оцінка в контексті мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення спрямована на визначення психологічних факторів, що можуть впливати на мовленнєвий розвиток [11]. Ось деякі характеристики психологічної оцінки (див. мал. 1.7.):

Психологічна оцінка

- **Когнітивний розвиток:** оцінка рівня розвитку різних когнітивних функцій, таких як сприйняття, увага, пам'ять, мислення і мовленнєві навички.
- **Інтелектуальний розвиток:** визначення інтелектуальних здібностей дитини та її рівня розумового розвитку.
- **Емоційний і соціальний стан:** оцінка психологічного стану дитини, її емоційного благополуччя і здатності взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими.
- **Психологічні фактори, що впливають на мовлення:** визначення можливих психологічних чинників, таких як тривожність, депресія чи інші емоційні стани, які можуть впливати на розвиток мовлення.
- **Оцінка сприйняття і мовленнєвої адаптації:** визначення, наскільки дитина може адаптуватися до нових комунікативних ситуацій і сприймати інформацію через слухання та розуміння мовлення.
- **Поведінкова оцінка:** спостереження за поведінкою дитини в різних мовленнєвих ситуаціях, включаючи її спілкування з іншими та самовираження.

Малюнок 1.7. Характеристика складової комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення: психологічна оцінка

Психологічна оцінка допомагає розуміти психологічні аспекти, які можуть впливати на мовленнєвий розвиток дитини. Вона може виявити можливі психологічні чинники, що обмежують спілкування та навчання дитини, і сприяти розробці індивідуальних стратегій підтримки і лікування. Для психологічної оцінки часто залучають кваліфікованого психолога або психіатра [11].

Оцінка середовища в якому знаходиться дитина з порушеннями мовлення грає важливу роль у розумінні її потреб та можливостей для розвитку мовленнєвих навичок. Ця оцінка охоплює наступні характеристики (табл.1.2):

Таблиця 1.2.

Характеристики оцінки середовища в якому знаходиться дитина з порушеннями мовлення

1. Соціальне оточення:	Аналізується, як дитина взаємодіє з різними членами сім'ї, друзями, вчителями та іншими дорослими, і як ця взаємодія впливає на її спілкування та мовленнєвий розвиток.
2. Доступ до ресурсів:	Оцінюється, наскільки дитина має доступ до ресурсів, які сприяють розвитку мовлення, таких як логопедична терапія, мовні матеріали, книги тощо.
3. Мовне середовище:	Вивчається, наскільки багатомовне або одномовне оточення впливає на розвиток мовлення дитини.
4. Психосоціальний клімат:	Досліджується психологічна атмосфера в оточенні дитини та її вплив на її самооцінку та спілкування.
5. Структура та організація дня:	Аналізується, як розподілений час у дитини вдома та в школі впливає на її можливості для практики мовлення.
6. Фізичне середовище:	Оцінка того, наскільки фізичне оточення (наприклад, простір для гри і навчання) сприяє розвитку мовлення.

Оцінка середовища допомагає визначити чинники, які можуть сприяти або обмежувати розвиток мовлення дитини з порушеннями мовлення. Вона може також слугувати основою для рекомендацій щодо створення сприятливого оточення, яке сприяє покращенню мовленнєвого розвитку [11].

Таким чином, дослідження мовленнєвого розвитку дитини з порушеннями мовлення є важливою складовою педагогічної та медичної роботи з такими дітьми. Комплексна оцінка включає в себе аналіз медичної історії, стану здоров'я, психологічного статусу, а також вимірювання рівня розуміння, артикуляції, експресивного та соціального мовлення. Це допомагає виявити індивідуальні потреби дитини та розробити оптимальні стратегії корекції та підтримки.

Важливо враховувати, що мовленнєвий розвиток є складним процесом, і порушення можуть мати різні причини та виявлятися на різних рівнях. Тому індивідуальний підхід і розробка індивідуального плану корекції є важливими для досягнення покращення у мовленнєвому розвитку дитини.

Психологічна та соціальна підтримка дитини, а також її родини, є не менш важливими, адже ефективність корекційних заходів значно підвищується, коли вони враховують психологічні та соціальні аспекти. Співпраця між медичними, педагогічними та психологічними спеціалістами грає ключову роль у досягненні позитивних результатів у розвитку мовлення дітей з порушеннями мовлення.

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретичних джерел з визначення ігрових технологій у навчально-виховному процесі дозволив відокремити основні характеристики ігрових технологій.

Необхідність впровадження ігрових технологій в навчальний заклад обумовлена тим, що зараз від учнів вимагають, не тільки знань, а й здатності в постійно мінливому світі безперервно отримувати нові знання і застосовувати їх у своїй діяльності. Застосування ігрових технологій значно покращує результативність і якість діяльності.

Встановлено, що у сучасній логопедії набуває велике значення успішна інтеграція дітей з особливими освітніми потребами. Суттєве збільшення кількості дітей різного віку, котрі мають порушення в розвитку вимагає перегляду методів та форм виявлення, виховання та навчання зазначеної категорії дітей.

Комплексна оцінка розвитку мовлення дитини на базі інклюзивно-ресурсного центру допоможе визначити індивідуальні потреби дитини і розробити план лікування або підтримки, спрямований на поліпшення її мовленнєвого розвитку.

Тому, застосування ігрових технології у корекційно-логопедичній роботі допомагає збільшити результативність і ефективність професійної діяльності вчителя-логопеда, а так само дає можливість вихованцям з ООП рости активними, допитливими і творчими людьми.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ

2.1. Мовленнєві ігри та їх роль у логопедичній роботі з молодшими школярами з загальним недорозвиненням мовлення

Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ) – це мовленнєвий розлад, який впливає на розвиток мовленнєвих навичок у дітей. Воно характеризується значними труднощами в засвоєнні та використанні мови, які виходять за межі очікуваних для віку дитини. ЗНМ може впливати на загальний академічний успіх, соціальну адаптацію та взаємодію з оточуючими.

Діти з ЗНМ можуть мати обмежений словник, важкість у розумінні граматики та висловлювання, а також можуть бути менш виразними у спілкуванні. Це може впливати на їх здатність успішно навчатися в школі та спілкуватися з однолітками.

Важливо визначити ЗНМ як найраніше і надати дітям підтримку та логопедичну терапію для поліпшення їхніх мовленнєвих навичок та подолання цього розладу.

Різні українські автори і вчені досліджували та характеризували ЗНМ. Ось деякі аспекти характеристики ЗНМ за різними українськими авторами:

О. Гнатюк визначає ЗНМ як порушення розвитку мови, яке проявляється у відставанні мовленнєвих навичок дитини від вікових стандартів. За її характеристикою, ЗНМ може включати проблеми з фонетико-фонемною, лексичною та граматичною структурою мови [36, с. 143].

Т. Мартиненко виділяє, що ЗНМ може бути різне за ступенем вираженості, від легкої до важкої. Вона підкреслює, що ЗНМ впливає на розвиток комунікативних навичок дитини та може мати негативний вплив на її соціальну адаптацію [36, с. 143].

Л. Прусакова розглядає ЗНМ як порушення комунікативних навичок дитини, яке виявляється у складностях у висловлюванні думок та розумінні мови. Вона підкреслює важливість раннього виявлення та лікування ЗНМ для досягнення кращих результатів у корекції мовленнєвих проблем.

Л. Любарець вказує на важливість індивідуального підходу при роботі з дітьми, у яких є ЗНМ. Вона наголошує на ролі батьків та родини в розвитку мовлення дитини та використанні позитивного підходу при корекції мовленнєвих проблем [36, с. 143].

Ці українські автори допомогли розробити різні підходи до характеристики та роботи з ЗНМ. Важливо враховувати, що кожен випадок ЗНМ унікальний, і необхідно використовувати індивідуалізований підхід для оцінки та корекції мовлення дитини.

Класифікація рівнів загального недорозвинення мовлення (ЗНМ) у дітей може варіювати залежно від методології та класифікаційних критеріїв, використаних науковцями. Ось декілька загальних підходів до класифікації рівнів ЗНМ за даними різних науковців:

1. За рівнем вираженості.

- *Легкий рівень ЗНМ.* Діти з легким ЗНМ мають менш виражені порушення мови. Вони можуть мати обмежені проблеми з вимовою, лексикою або граматиною, але здатні до спілкування на базовому рівні.

- *Середній рівень ЗНМ.* Діти з середнім ЗНМ мають помірні порушення мови, які можуть впливати на їхню спроможність розуміти та висловлювати думки.

- *Важкий рівень ЗНМ.* Діти з важким ЗНМ мають серйозні мовні проблеми, які суттєво ускладнюють їхню спроможність до спілкування та розуміння мови.

2. За типом порушень:

- *Фонетичне ЗНМ.* Специфічні порушення вимови звуків.
- *Лексичне ЗНМ.* Проблеми зі словниковим запасом та використанням слів.

- *Граматичне ЗНМ.* Специфічні граматичні порушення, такі як неправильна будова речень.

- *Виразне ЗНМ.* Проблеми з виразністю мовлення та здатністю розповідати історії.

3. За специфічністю порушень.

- *ЗНМ із затримкою мовленнєвого розвитку.*

- *ЗНМ з фонетико-фонемними порушеннями.* Специфічні порушення вимови звуків та фонем.

- *ЗНМ з граматичними порушеннями.* Специфічні проблеми з граматикою та структурою речень.

- *ЗНМ з лексичними порушеннями.* Проблеми зі словниковим запасом та словниковими зв'язками.

Ці класифікаційні підходи допомагають науковцям та фахівцям з мовленнєвими розладами краще розуміти та розробляти індивідуалізовані плани корекції для дітей із ЗНМ. Важливо враховувати, що класифікація може бути адаптована для конкретних потреб дитини та ситуації.

Логопедична робота для дітей з ЗНМ у початковій школі має на меті покращити мовленнєві навички та сприяти їхньому розвитку. Ось деякі засади, які можуть бути використані в такій роботі:

1. Індивідуалізація: кожна дитина має унікальні потреби у логопедичній роботі. Логопед повинен провести індивідуальну оцінку мовлення кожної дитини та розробити план терапії, враховуючи її особливості.

2. Артикуляційна робота: для дітей з ЗНМ, які мають труднощі у вимові, важливо проводити вправи з артикуляції, спрямовані на правильну вимову звуків та слів.

3. Розвиток лексичного запасу: логопедична робота повинна сприяти розширенню лексичного запасу дитини. Треба використовувати ігри, завдання та контекст, які спонукають дитину застосовувати нові слова.

4. Граматична робота: вивчення правильних граматичних конструкцій і створення вправ для розвитку граматичних навичок важливе для дітей із ЗНМ.

5. Стимулювання спілкування: логопед повинен прагнути залучити дитину до активного спілкування. Треба використовувати рольові ігри та спільні проекти, щоб підвищити інтерактивність.

6. Підтримка для родини: важливо включити батьків у логопедичний процес. Треба надавати їм рекомендації та вправи для виконання вдома, щоб підтримати мовленнєвий розвиток дитини.

7. Моніторинг і оцінка: постійний моніторинг прогресу дитини та внесення корективи в план корекції мовлення відповідно до досягнутого розвитку.

Логопедична робота з молодшими школярами з загальним недорозвиненням мовлення має бути систематичною та завжди під керівництвом кваліфікованого логопеда. Однак це лише загальні принципи, і конкретний план терапії має бути розроблений індивідуально для кожної дитини з врахуванням її потреб і можливостей [39, с. 55].

Мовленнєві ігри – це особлива категорія ігор, які спрямовані на розвиток та вдосконалення навичок у мовленні та комунікації. Ці ігри можуть включати в себе різноманітні завдання та вправи, спрямовані на розвиток лексичного запасу, граматики, вимови та інших аспектів мовлення. Прикладами мовленнєвих ігор можуть бути кросворди, асоціаційні ігри, загадки, словесні гонки та інші інтерактивні активності, які сприяють покращенню навичок у мовленні, особливо серед дітей та осіб з особливими освітніми потребами.

Мовленнєві ігри можуть мати важливу колекційну роль у розвитку дітей з загальним недорозвиненням мовлення. Ось кілька способів, якими вони можуть бути корисними:

1. Сприяють розвитку мовлення: мовленнєві ігри допомагають дітям покращити навички вимови, лексики, граматики та комунікації.

2. Заохочують спілкування: гра вимагає взаємодії та спілкування, що може сприяти розвитку соціальних навичок і впевненості у собі.

3. Мотивують до навчання: ігри зазвичай цікаві та забавні для дітей, та можуть підвищити їхній інтерес до вивчення мови.

4. Підвищують впевненість: успіхи в мовленнєвих іграх можуть підвищити впевненість дітей у власних здібностях у мовленні.

5. Індивідуалізація: ігри можуть бути адаптовані для потреб кожної дитини, дозволяючи індивідуалізувати навчання.

Проте важливо пам'ятати, що ігри повинні бути частиною більшої програми та підтримувати вчителями або логопедами. Для дітей з недорозвиненням мовлення може бути важливою професійна підтримка для досягнення кращих результатів.

Логопедична робота з дітьми, які мають загальне недорозвинення мовлення, може включати різноманітні види мовленнєвих ігор для покращення їхніх навичок. Ось деякі типи мовленнєвих ігор, які можуть бути корисними:

I. Ігри на розвиток вимови. Вони включають завдання, які допомагають дітям краще вимовляти звуки та слова. Ось декілька прикладів цих ігор:

Гра «Звуки та слова». Ця гра спрямована на розвиток вимови та розрізнення звуків. Логопед пропонує дитині різні слова та звуки, і дитина повинна визначити, який звук є в слові і як він вимовляється.

Ось приклад, як цю гру можна провести:

1. Підготовка. Логопед або батьки підготовлюють картки або списки слів, які містять різні звуки, які можуть бути проблемними для дитини. Наприклад, звуки [p], [л], [с] та інші.

2. Обрання слова. Логопед показує дитині слово з одним із цих звуків та запитує її визначити, який звук присутній у слові та як він вимовляється.

3. Вимова слова. Потім дитина повинна правильно вимовити слово та показати, як вона вимовляє звук.

4. Вправи на артикуляцію. Логопед може надавати дитині вправи на артикуляцію, які допоможуть їй поліпшити вимову цього звуку.

5. Використання слів в реченнях. Дитина може додатково використовувати ці слова у реченнях, щоб продемонструвати, що вона розуміє їхнє значення та вміє використовувати звук у контексті.

Гра «Звуки та слова» допомагає дітям у розвитку правильної вимови та збагаченні їхнього артикуляційного навчання. Вона може бути адаптована до рівня розвитку та потреб конкретної дитини.

Гра «Збільшення лексичного запасу». Дитина обирає слово та розповідає про нього, додаючи якнайбільше деталей та синоніми.

Гра «Магазин слів». Діти «покупають» слова, використовуючи ігрові гроші. Для кожного слова вони повинні дати означення та використати його в реченні.

Гра «Побудова речень» Дитина отримує картки зі словами і повинна скласти з них логічні речення.

Ці ігри і методики можуть бути адаптовані до конкретних потреб і рівня розвитку дитини з недорозвиненням мовлення. Вони сприяють вдосконаленню вимови, лексики, граматики та інших мовленнєвих навичок.

II. Ігри на розвиток лексики. Це ігри, які допомагають дітям збагачувати свій словник та використовувати слова правильно.

III. Граматичні ігри. Вони допомагають розвивати граматичні навички, включаючи використання правильних часів, прийменників, іменників та інше.

IV. Ігри на розвиток спілкування. Ці ігри сприяють вдосконаленню навичок спілкування та здатності до висловлювання своїх думок.

V. Асоціаційні ігри. Вони допомагають дітям розвивати асоціації між словами та поняттями.

VI. Загадки та ребуси. В цих іграх діти можуть вдосконалювати свої мислення та логічні навички.

VII. Ігри на розвиток слуху. Ігри допомагають дітям відрізняти різні звуки та розуміти мову.

VIII. Мовленнєві вправи в грі. Це завдання, які комбінують мовленнєву практику з елементами гри, що робить навчання цікавішим.

Отже, логопед може вибирати ігри, які найкраще відповідають потребам та рівню розвитку конкретної дитини з недорозвиненням мовлення. Важливо створювати позитивне та сприяюче навчанню середовище, де дитина може вільно вдосконалювати свої навички мовлення через гру.

2.2. Вивчення методики діагностики мовлення дітей молодшого шкільного віку та аналіз її результатів: констатувальний етап експерименту

Після вивчення теоретичної літератури з теми дослідження, було проведено діагностичне обстеження рівня мовлення дітей в інклюзивному класі початкової школи.

Мета експериментального дослідження – виявити рівень мовлення дітей в інклюзивному класі початкової школи.

В експерименті виділялися такі завдання:

1. Вивчити та визначити методи дослідження.
2. Провести експеримент: констатувальний етап.
3. Виявити та систематизувати переважні складності у мовленні дітей інклюзивного класу.
4. Проаналізувати та оформити результати проведеного дослідження.
5. Описати методику застосування ігрових технологій в логопедичній роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення.
6. Зробити відповідні висновки після проведення експерименту.

До алгоритму логопедичного обстеження входять такі стадії:

- орієнтовна стадія (збір анамнестичних даних);
- діагностична стадія (процедура обстеження дитини);

- аналітична стадія (інтерпретація отриманих даних, занесення їх до протоколу);
- прогностична стадія (визначення основних напрямів корекційної роботи).

Експериментальне дослідження проводилося на базі навчального закладу – **КЗ «Ізмаїльський навчально-реабілітаційний центр Одеської обласної ради»**, м. Ізмаїл, в першому класі. У дослідженні брало участь 12 дітей (6-7 років).

У констатувальному експерименті брали участь дві групи дітей з загальним недорозвиненням мовлення молодшого шкільного віку: основна група – діти молодшого шкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III рівня (6 дітей), група порівняння – діти молодшого шкільного віку з нормальним розвитком мовленням (6 дітей).

Таким чином, для виконання вищезазначених нами завдань першого етапу експерименту нами була застосована **частина комплексної методики діагностики усного мовлення дітей із порушеннями мовлення Н. В. Серебрякової та Л. С. Соломахи. (Додаток А)**

Для визначення сформованості мовлення дітей молодшого шкільного віку нами було визначені такі рівні: високий рівень (100 – 90% виконаних завдань), достатній рівень (90-70 % виконаних завдань), середній рівень (70–40% виконаних завдань) та низький рівень (40% і нижче виконаних завдань).

Методика дослідження сформованості лексичної сторони мовлення дітей молодшого шкільного віку Н.В. Серебрякової, Л.С. Соломахи, яку ми вибрали для експерименту розділяється на 2 блоки: вивчення стану пасивного і вивчення стану активного словника. Означений блок діагностичної методики складається з завдань, метою яких є: вивчення словника конкретних іменників, узагальнюючих понять, іменників, що позначають частини тіла або предметів, професії, словника числівників, прикметників і антонімів.

Індивідуалізоване опитування дітей молодшого шкільного віку за методикою Н.В. Серебрякової та Л.С. Соломахи включала в себе використання спеціально розроблених інструментів для визначення рівня розвитку мовленнєвих навичок. Методика врахувала різні аспекти мовленнєвого розвитку, а саме: лексико-семантичний розвиток.

Процес опитування включав структуровані завдання, спрямовані на вивчення словарного запасу, розуміння мовних структур, а також використання ігрових елементів для привертання уваги та стимулювання активності дитини. Важливо було враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та адаптувати методику для досягнення оптимальних результатів.

Згідно завдань, які були представлені у методиці Н.В. Серебрякової, Л.С. Соломахи для визначення рівня лексики, критерії оцінювання були наступними: вірний вибір оцінюється в 1 бал, невірний в 0 балів.

Мета завдань методики Н.В. Серебрякова та Л.С. Соломахи, яка використовувалася для визначення розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку, була орієнтована на кілька ключових аспектів:

1. Визначення розвитку фонематичної свідомості: спрямована на визначення сприйняття та розрізнення звуків мовлення, що є важливим для правильного вимовляння та розуміння слів.

2. Визначення наявності лексикону: завдання були спрямовані на визначення наявності словникового запасу дитини та розвитку її лексико-семантичних навичок.

3. Визначення граматичного розвитку мовлення: спрямовано на визначення розуміння та використання граматичних структур у мовленні дітьми.

4. Визначення сформованості зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку: були включені завдання, спрямовані на визначення здатності будувати логічні та зв'язані висловлювання.

5. Визначення сформованості соціальної взаємодії та комунікації.

Ці завдання спрямовані на індивідуалізовану підтримку, враховуючи конкретні потреби кожної дитини та створюючи позитивне середовище для діагностики її мовленнєвого розвитку.

Для визначення рівня розвитку мовлення за визначеною методикою, важливо приділити увагу декільком аспектам розвитку мовлення дітей (див. таблиця 2.1):

Таблиця 2.1.

Загальні аспекти розвитку мовлення дітей

<i>Аспекти</i>	<i>Характеристика</i>
1. Лексика	Наскільки різноманітні слова використовує дитина. Чим більше різних слів та понять вона може висловити, тим більше її лексичний запас.
2. Граматика	Наскільки правильне формулювання речень. Дитина повинна користуватися правильними часами, займенниками та іншими граматичними конструкціями для свого віку.
3. Розповідь	Наскільки дитина може структуровано розповідати про події та історії. Чи може вона послідовно описати події і висловити свої думки чи почуття?
4. Розуміння	Чи розуміє дитина правильно запитання та інструкції. Чи може вона правильно відповісти на запитання?
5. Активність	Важливо, щоб дитина активно відповідала на запитання, демонструючи свої мовленнєві навички.
6. Креативність	Здатність дитини виражати свої думки та ідеї у вільній формі, створюючи розповіді або відповіді на запитання.

За цими аспектами можна приблизно визначити рівень розвитку мовлення дитини. Однак важливо пам'ятати, що розвиток мовлення у кожної дитини відбувається індивідуально, і варто враховувати контекст і особливості розвитку кожної окремої дитини.

Для аналізу отриманих результатів констатувального експерименту виділено 4 рівні розвитку лексико-семантичної сторони мовлення молодших школярів із ЗНМ за методикою Н.В. Серебрякової та Л.С. Соломахи: високий, достатній, середній, низький.

1. Високий рівень сформованості лексико-семантичної сторони мовлення:

- Збагачений словниковий запас, включаючи різноманітні тематичні групи слів.
- Високий рівень розуміння та використання синонімів та антонімів.
- Здатність до вираження точних та багатозначних смислів.
- Вміння використовувати метафори та алегорії в мовленні.

2. Достатній рівень сформованості лексико-семантичної сторони мовлення:

- Середній словниковий запас, досить для вираження базових потреб та взаємодії.
- Здатність розпізнавати та використовувати загальноповживані слова та вирази.
- Зрозуміння основних концепцій та властивостей слів.

3. Середній рівень сформованості лексико-семантичної сторони мовлення:

- Основний словниковий запас для забезпечення базової комунікації.
- Здатність користуватися словами для вираження простих ідей та бажань.
- Розуміння основних смислових відтінків слів та їх контексту.

4. Низький рівень сформованості лексико-семантичної сторони мовлення:

- Обмежений словниковий запас, що може ускладнювати повсякденну комунікацію.
- Обмежена здатність виражати складні ідеї чи використовувати різноманітні слова.

- Затруднення в розумінні та використанні слів з різних груп.

Ці рівні вказують на загальний стан розвитку лексико-семантичної сторони мовлення у дітей молодшого шкільного віку, де високий рівень свідчить про значний успіх, а низький – про потребу у додатковій підтримці та розвитку.

Експериментальна діагностика стану розвитку лексико-семантичної сторони мовлення у дітей молодшого шкільного віку проводилось індивідуально з кожною дитиною. Молодшим школярам логопедичної групи і дітям з групи загального розвитку були запропоновані одні й ті ж завдання. Для оцінки успішності виконання завдань використовувалася бальна система, запропонована в даних діагностичних методиках. Результати експериментального дослідження фіксувалися в протоколі (*Додаток А*), здійснювався переведення отриманих даних у відсоткові показники.

У контрольній та експериментальній групі дітей спостерігалися наступні рівні сформованості лексико-семантичної сторони мовлення:

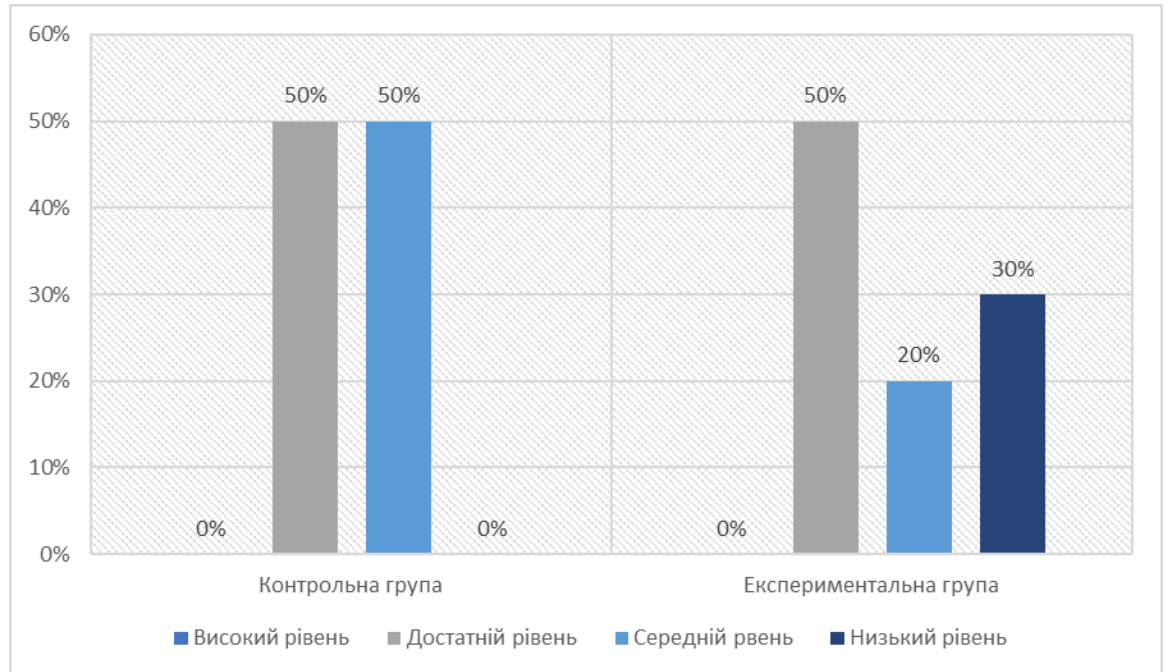
Контрольна група:

1. Достатній рівень (50%): середній словниковий запас для базової комунікації; здатність використовувати загальноживані слова та вирази.
2. Середній рівень (50%): основний словниковий запас для повсякденної спілкування; здатність виражати прості ідеї та потреби.

Експериментальна група:

1. Достатній рівень (50%): середній словниковий запас, досить для базової комунікації; здатність використовувати слова для вираження простих ідей та бажань.
2. Середній рівень (20%): основний словниковий запас для повсякденної спілкування; здатність виражати прості ідеї та потреби.
3. Низький рівень (30%): обмежений словниковий запас, що може ускладнювати комунікацію; затруднення в розумінні та використанні слів з різних груп.

У порівнянні з контрольною групою, експериментальна група виявила наявність додаткового низького рівня (див. мал. 2.1). Це може вказувати на необхідність удосконалення та адаптації методики для ефективнішої підтримки дітей з низьким рівнем сформованості лексико-семантичної сторони мовлення в експериментальній групі.

Мал. 2.1. Результати діагностики розвитку лексико-семантичної сторони мовлення контрольної та експериментальної групи дітей за методикою Н.В. Серебрякової та Л.С. Соломахи

Важливо пам'ятати, що ці рівні є загальними орієнтирами і можуть варіювати в залежності від віку дитини, її індивідуальних особливостей та досвіду. Також слід брати до уваги інші аспекти мовленнєвого розвитку, такі як артикуляція та розуміння мовлення, при оцінці загального рівня розвитку мовлення дитини.

Експериментальне дослідження складається із двох стадій: констатуючого, формуючого (навчального).

При проведенні констатуючого етапу дослідження було проведено обстеження мовлення дітей з метою виявлення рівня її розвитку та визначення основних напрямів корекційної роботи з її формування.

Під час проведення формуючого (навчального) етапу дослідження після отриманих даних дослідження треба визначити основні напрями роботи з корекції мовлення у дітей молодшого шкільного віку із загальним недорозвиненням мови при застосуванні інноваційних технологій у роботі..

Таким чином, проводячи вищенаведену методику з обраними дітьми на базі КЗ «Ізмаїльська спеціальна загальноосвітня школа № 5 I-II» нами зроблений висновок, що з молодшими школярами з низьким рівнем сформованості лексико-семантичної сторони мовлення з експериментальної групи у кількості двох осіб важливо проводити індивідуалізовані та спеціалізовані заняття з метою поліпшення їхніх мовленнєвих навичок. Деякі ефективні стратегії та види роботи включають:

1. Словникова робота: застосування ігор та активностей для вивчення нових слів, використання карток з малюнками та словами; створення інтерактивного словника або словникових карт, що допоможе визначити синоніми та антоніми.

2. Ігри та забави: використання мовних ігор, рольових ігор та ігор з використанням слів для створення цікавого та ефективного середовища для вивчення; залучення дітей до відтворення ситуацій з повсякденного життя, де вони можуть використовувати нові слова.

3. Читання та розповіді: підтримка читання книг з різними рівнями складності та обговорення змісту; сприяння розповіді про прочитане та використання нових слів у контексті.

4. Групова та особиста робота: організація групових та індивідуальних вправ, щоб враховувати індивідуальні потреби кожної дитини.

5. Співпраця з батьками: залучення батьків до додаткових вправ та ігор вдома, сприяючи практиці нових слів; надання порад та рекомендацій батькам для підтримки мовленнєвого розвитку дитини.

Ці стратегії мають на меті створити позитивне та заохочуюче середовище для розвитку мовлення молодших школярів з низьким рівнем лексико-семантичної сформованості.

Висновки до розділу 2.

Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ) – це мовленнєвий розлад, який характеризується значними труднощами в засвоєнні та використанні мови, які виходять за межі очікуваних для віку дитини. Діти з ЗНМ мають обмежений словник, важкість у розумінні граматики та висловлювання, а також можуть бути менш виразними у спілкуванні.

Мовленнєві ігри – це особлива категорія ігор, які спрямовані на розвиток та вдосконалення навичок у мовленні та комунікації. Ці ігри можуть включати в себе різноманітні завдання та вправи, спрямовані на розвиток лексичного запасу, граматики, вимови та інших аспектів мовлення. Прикладами мовленнєвих ігор можуть бути кросворди, асоціаційні ігри, загадки, словесні гонки та інші інтерактивні активності, які сприяють покращенню навичок у мовленні, особливо серед дітей та осіб з особливими освітніми потребами.

Експериментальне дослідження проводилося на базі навчального закладу – К З «Ізмаїльський навчально-реабілітаційний центр Одеської обласної ради», м. Ізмаїл, в першому класі, період з 3 квітня по 28 квітня 2023 року. У дослідженні брало участь 12 дітей (6-7 років).

У констатувальному експерименті брали участь дві групи дітей з загальним недорозвиненням мовлення молодшого шкільного віку: основна група – діти молодшого шкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III рівня (6 дітей), група порівняння – діти молодшого шкільного віку з нормальним розвитком мовленням (6 дітей).

Таким чином, для виконання вищезазначених нами завдань першого етапу експерименту нами була застосована частина комплексної методики діагностики усного мовлення дітей із порушеннями мовлення Н. В. Серебрякової та Л. С. Соломахи.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ КОРЕКЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЗНМ

3.1. Система логопедичної роботи з розвитку мовлення молодших школярів з ЗНМ засобами ігрових технологій

Логопедична робота для дітей з ЗНМ у класах спеціальних шкіл має на меті покращити мовленнєві навички та сприяти їхньому розвитку. Ось деякі засади, які застосовуються в такій роботі:

- *індивідуалізація* – кожна дитина має унікальні потреби у логопедичній терапії; логопед повинен провести індивідуальну оцінку мовлення кожної дитини та розробити план терапії, враховуючи її особливості;
- *артикуляційна терапія* – для дітей з алалією, які мають труднощі у вимові, важливо проводити вправи з артикуляції, спрямовані на правильну вимову звуків та слів;
- *розвиток лексичного запасу* – логопедична робота повинна сприяти розширенню лексичного запасу дитини, треба використовувати ігри, завдання та контекст, які спонукають дитину застосовувати нові слова;
- *граматична терапія* – це вивчення правильних граматичних конструкцій і створення вправ для розвитку граматичних навичок важливе для дітей із ЗНМ 1 рівня;
- *стимулювання спілкування* – логопед повинен прагнути залучити дитину до активного спілкування, повинен використовувати рольові ігри та спільні проекти, щоб підвищити інтерактивність;
- *підтримка родини* – важливо включити батьків у логопедичний процес, надати їм рекомендації та вправи для виконання вдома, щоб підтримати мовленнєвий розвиток дитини;

- *моніторинг і оцінка* – це постійний моніторинг прогресу дитини та внесення корективи в план терапії відповідно до досягнутого розвитку.

Логопедична робота з дітьми з ЗНМ має бути систематичною та завжди під керівництвом кваліфікованого логопеда. Однак це лише загальні принципи, і конкретний план роботи має бути розроблений індивідуально для кожної дитини з врахуванням її потреб і можливостей [39, с. 55].

Існує багато інноваційних вправ і методик для розвитку правильної вимови звуків та слів у дітей з ЗНМ. Ось кілька цікавих інноваційних підходів (див. табл. 3.1)

Таблиця 3.1.

Інноваційні підходи у логопедичній роботі з дітьми з ЗНМ

Назва підходів	Характеристика
1. Використання ігрових додатків	Сучасні мобільні додатки та онлайн-ігри можуть бути відмінними інструментами для навчання артикуляції. Вони часто комбінують гру з навчанням та можуть бути цікавими для дітей.
2. Аудіо- та відеоматеріали	Використовуйте аудіозаписи та відеоматеріали для ілюстрації правильної вимови. Діти можуть слухати і спостерігати, як коректно вимовляти звуки та слова.
3. Мовленнєві рухи	Використовуйте вправи для мовленнєвих рухів, де діти можуть практикувати правильну артикуляцію. Наприклад, «гімнастика для рота».
4. Робота з різними матеріалами	Використовуйте різні предмети (пластикові літери, малюнки тощо), щоб діти мали можливість візуально і тактильно взаємодіяти зі звуками та словами.
5. Голосові ігри та конкурси	Організуйте ігри і конкурси на вимову звуків чи слів, де діти мають змагатися в правильній артикуляції.

6. Використання артикуляційних карток	Створіть картки із зображеннями слів, які містять звук, над яким працюєте. Діти можуть коригувати свою вимову, розглядаючи ці картки.
7. Застосування розважальних інструментів	Використовуйте інструменти, які діти люблять, наприклад, бульбашковий апарат чи флейти, щоб залучити їх до вправ на артикуляцію.

Ці інноваційні методики можуть робити навчання артикуляції більш цікавим та ефективним для дітей. Важливо враховувати індивідуальні потреби кожної дитини та адаптувати вправи під їхні можливості.

Ігрові технології в логопедичній роботі використовуються для розвитку мовленнєвих навичок у дітей. Програми та ігри спеціально розроблені для логопедичної роботи можуть допомагати у вправлянні артикуляції, розвитку лексичного запасу та інших аспектів мовлення. Такі інтерактивні засоби можуть бути ефективними у заняттях з дітьми з порушеннями мовлення.

У нашому формувальному етапі дослідження для розвитку мовлення дітей з ЗНМ молодшого шкільного віку були обрані інноваційні комп'ютерні ігри студії «Логопедійка», розроблені у 2023 році, які відтворюються на комп'ютері з операційною системою Windows 7,8,10.

Інноваційні комп'ютерні ігри студії «Логопедійка» – інноваційний інструмент, який допомагає дітям і дорослим з розвитком мовлення та комунікативних навичок. Вони включають в себе різноманітні завдання, які допомагають збагачувати словниковий запас, поліпшувати вимову, розвивати граматичні структури та вдосконалювати навички читання та письма.

Одним з великих переваг даних ігор є їх інтерактивність. Гравець може активно взаємодіяти з викликами, що постають на його шляху. Це робить процес навчання цікавим та захоплюючим. На нашу думку, такі ігри надають можливість насиченого та ефективного навчання, яке приваблює увагу дітей та мотивує їх до досягнення нових успіхів.

Інноваційні комп'ютерні ігри студії «Логопедійка» класифікуються на такі категорії:

- ігри для запуску мовлення;
- ігри для обстеження мовлення;
- ігри для автоматизації звуків;
- ігри для диференціації звуків;
- інші ігри для розвитку мовлення;
- відеоігри;
- ігри у вигляді відео на різні теми.

Розглянемо детально приклади ігор до кожної категорії.

Ігри для запуску мовлення

Тема логопедичної гри: «Бачу, чую та розумію. Овочі, фрукти та ягоди.» (див. мал. 3.1-3.3) для дітей із затримкою мовленнєвого розвитку.

Поетапне проведення:

1. Вступ:

Мета: Ознайомлення дітей з грою та її цілями.

Активності: представлення гри та її основних завдань; з'ясування рівня зручності для кожної дитини.

2. Знайомство з основами:

Мета: розпізнавання та називання овочів та фруктів.

Активності: графічні представлення овочів та фруктів на екрані; зчитування назв та спільне повторення.

3. Вправи на вимову та артикуляцію:

Мета: розвиток правильної вимови.

Активності: спроби вимовити слова після гри; вправи на артикуляційні рухи.

4. Опис характеристик:

Мета: навички опису предметів.

Активності: запитання типу «Як виглядає цей фрукт/овоч?»; спільне формулювання відповідей.

5. Створення речень:

Мета: здатність конструювати речення.

Активності: завдання на створення речень з використанням нових слів; спільна розповідь про улюблені овочі чи фрукти.

6. Індивідуалізований підхід:

Мета: врахування індивідуальних особливостей.

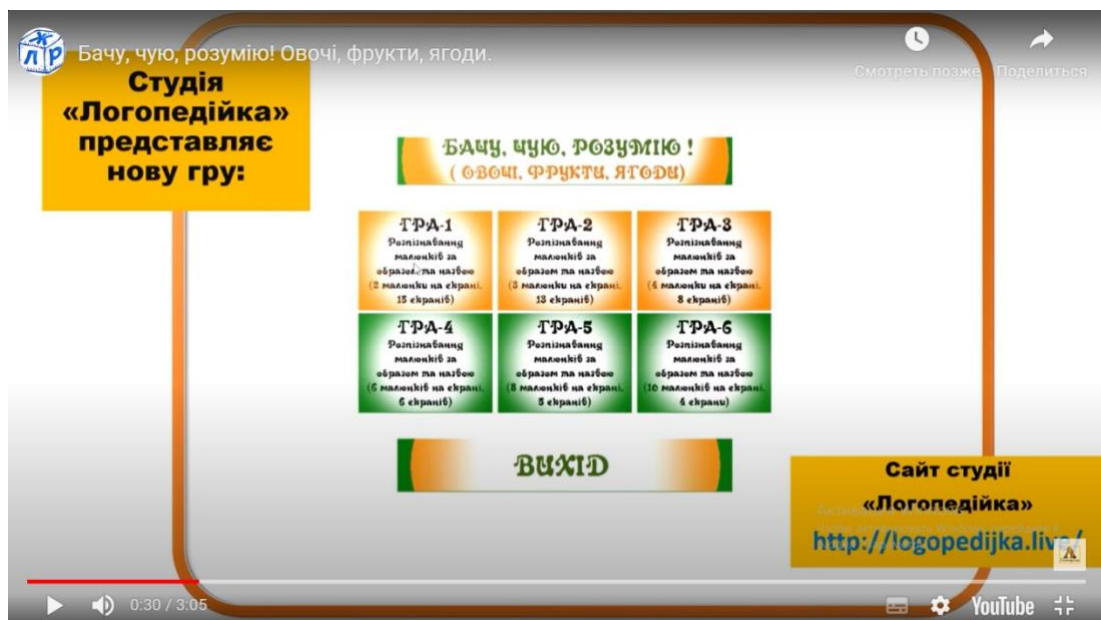
Активності: робота з дітьми відповідно до їхніх потреб; додаткові вправи для підтримки слабких сторін.

7. Підсумок та похвала:

Мета: закріплення вивчених матеріалів та мотивація.

Активності: спільне підведення підсумків гри; похвала за зусилля та досягнення.

Це лише загальний план, і важливо адаптувати кожен етап відповідно до конкретних потреб дітей із затримкою мовлення. Надання позитивного та підтримуючого середовища важливо для успіху гри.

Малюнок 3.1. Логопедична гра «Бачу, чую та розумію.

Овочі, фрукти та ягоди.»

Малюнок 3.2. Логопедична гра «Бачу, чую та розумію.
Овочі, фрукти та ягоди.»

Малюнок 3.3. Логопедична гра «Бачу, чую та розумію.
Овочі, фрукти та ягоди.»

Тема логопедичної гри: «Бачу, чую та розумію. Тваринний світ. Розпізнавання тварин за образом та назвою» (див. мал. 3.4-3.6) для дітей із затримкою мовленнєвого розвитку.

1. Вступ:

Мета: зацікавлення дітей та визначення рівня знань.

Активності: введення теми та пояснення правил гри; запитання про улюблені тварини дітей.

2. Розпізнавання за образом:

Мета: Розвиток візуального сприйняття.

Активності: виведення зображення тварини на екран; запитання: «Що це за тварина?».

3. Розпізнавання за назвою:

Мета: вивчення назв тварин та розвиток мовлення.

Активності: виведення назв тварин із завданням назвати їх вірно; можливість вимови та повторення.

4. Звукова вимова:

Мета: розвиток артикуляційних навичок та звукової вимови.

Активності: запитання: «Як звучить назва цієї тварини?»; вправи на правильну артикуляцію звуків.

5. Групове порівняння:

Мета: розвиток логічного мислення та порівняльних навичок.

Активності: запитання типу: «Яка тварина більша/менша?»; використання порівняльних слів.

6. Створення історій:

Мета: розвиток мовленнєвої креативності.

Активності: запитання про те, які історії можна розповісти про обрані тварини; розвиток навичок утворення розповідей.

7. Індивідуалізований підхід:

Мета: врахування індивідуальних особливостей

Активності: додаткові завдання для кожної дитини враховуючи її потреби.

8. Підсумок та похвала:

Мета: Мотивація та закріплення отриманих знань.

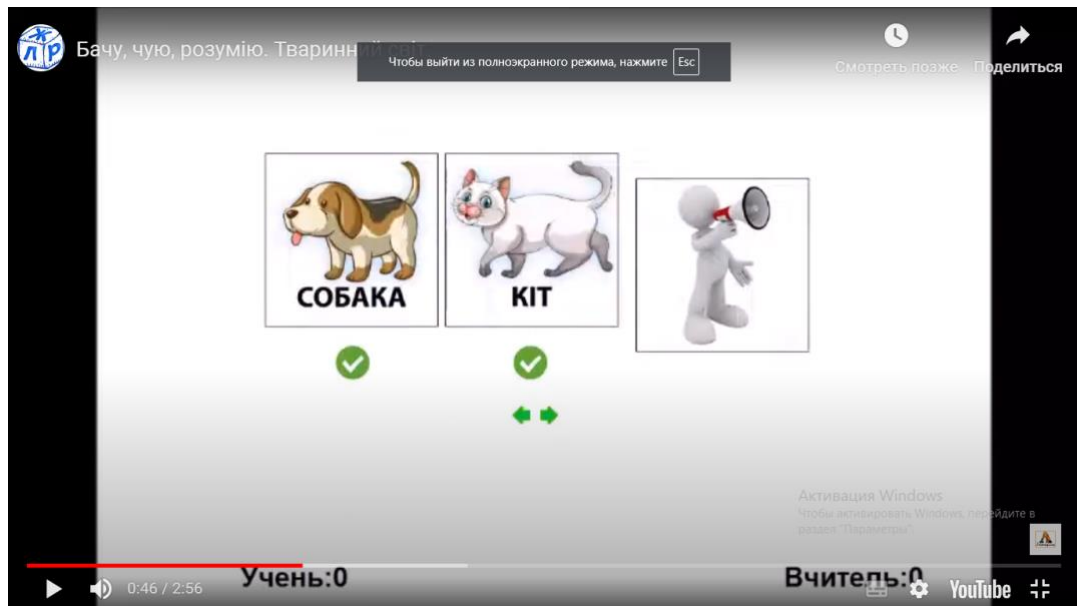
Активності: підведення підсумків гри та подяка за участь; вирази похвали за правильні відповіді та зусилля.

Ця логопедична гра спрямована на комплексний розвиток мовленнєвих навичок у дітей через веселі та педагогічно обґрунтовані завдання.

Малюнок 3.4. Логопедична гра: «Бачу, чую та розумію.

Тваринний світ. Розпізнавання тварин за образом та назвою»

Малюнок 3.5. Логопедична гра: «Бачу, чую та розумію.
Тваринний світ. Розпізнавання тварин за образом та назвою»

Малюнок 3.6. Логопедична гра: «Бачу, чую та розумію.
Тваринний світ. Розпізнавання тварин за образом та назвою»

Нижче представлені **приклад** ігор у комплексі «Запуск мовлення. Частина 4. Частина 5.» (див. мал. 3.7-3.8). За допомогою цих ігор був проведений другий етап нашого експерименту – формувальний етап.

Малюнок 3.6. Збірка ігор у комплексі «Запуск мовлення. Частина 4. Частина 5.»

Малюнок 3.7. Збірка ігор у комплексі «Запуск мовлення. Частина 5.». Тема: «Від слова до фрази. Дієслова.»

Узагальнюючи, відзначимо, що логопедичні ігри студії «Логопедійка» є цілком ефективним інструментом для розвитку мовленнєвих навичок у дітей з затримкою мовленнєвого розвитку молодшого шкільного віку. Логопедичні ігри студії «Логопедійка» охоплює різні аспекти мовленнєвого

розвитку, такі як візуальне сприйняття, словниковий запас, звукову вимову та логічне мислення.

Завдання логопедичних ігор студії «Логопедійка» адаптовані для педагогічних цілей, сприяючи ефективному вивченню та розвитку дітей. Можливість врахування індивідуальних особливостей кожної дитини робить цю платформу гнучкою та придатною для різних потреб.

Використання похвали та позитивного підсилення у процесі проведення логопедичних ігор студії «Логопедійка» сприяє створенню мотивації для активного участі та навчання. Ігри надають можливість навчання через гру, що забезпечує позитивний та веселий досвід для дітей.

В цілому, ця платформа комп'ютерних логопедичних ігор становить корисний ресурс для логопедів та батьків, які працюють з дітьми із затримкою мовленнєвого розвитку.

Також на формуючому етапі нашого експерименту нами був підібраний логопедичний матеріал до системи логопедичної роботи з розвитку мовлення у молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ)

Таблиця 3.2

Система логопедичних ігрових технологій у роботі з дітьми з ЗНМ

Напрями логопедичної роботи	Назва гри та її мета	Опис гри та варіації її проведення
Рухливі ігри з мовленнєвим супроводом	Гра «Злови звук» <i>Мета:</i> розвиток фонематичного слуху та вміння правильно розрізняти звуки.	Логопед вимовляє слова з різними звуками (наприклад, «сапка», «шапка», «річка»), а дитина повинна плеснути в долоні, коли почує певний звук. Це може бути звук «С», «Ш» або інший, який потрібно тренувати. Також можна варіювати гру таким чином: використовувати різні швидкості вимови, вводити звукові ряди із схожими або протилежними звуками, наприклад «с» та «з», «ш» та «ж».
Ігри для формування зв'язного мовлення	Гра «Закінчи речення» <i>Мета:</i> розвиток мовленнєвої активності та побудови простих і складних речень.	Логопед починає речення, а дитина повинна його закінчити. Наприклад, «У школі я...». Можна поступово ускладнювати завдання, додаючи інші частини речень, щоб дитина мала сформувати складні конструкції. <i>Приклад завдання для 1 класу.</i> Логопед: «Кішка грає з...». Дитина: «м'ячиком». <i>Приклад завдання для 2 класу.</i> Логопед: «Вчора ми були на...». Дитина: «пікніку, де їли яблука».

Розвиток словникового запасу через гру	Гра «Картки зі словами» <i>Мета:</i> розширення словникового запасу, засвоєння нових понять та асоціацій.	Дитині показують картку з зображенням певного предмета (наприклад, яблуко), і вона повинна придумати якомога більше слів, пов'язаних із цим предметом: "смачне", "червоне", "солодке", "фрукт". У 1 класі можна використовувати картки з різними тематичними групами (тварини, рослини, побутові предмети). У 2 класі можна ускладнити завдання, додаючи до опису дієслова та прикметники, наприклад: «Що робить кіт?» – «Мурчить, ловить мишей, грається».
Співочі ігри для корекції звуковимови	Гра «Співай правильно» <i>Мета:</i> корекція звуковимови через музично-ритмічні вправи.	Логопед просить дитину співати певні звуки або фрази на заданий музичний ритм. Наприклад, «Ма-ма-ма», «Ра-ра-ра». Це дозволяє не тільки закріпити правильну артикуляцію звуків, але й сприяє розвитку фонематичного слуху. Завдання для 1 класу: повторення простих ритмічних фраз на музичні мотиви. Завдання для 2 класу: використання пісень для тренування вимови та ритму.
Ігрові завдання для групових занять	Командна гра «Хто швидше складе слово?» <i>Мета:</i> формування	Діти діляться на команди. Логопед показує зображення (наприклад, яблуко), а команда повинна скласти слово, яке відповідає картці, зі спеціальних літерок. Перемагає команда, яка швидше складе

	комунікативних навичок та лексичних знань у груповій роботі.	слово. Завдання для 1 класу: скласти прості слова (яблуко, кіт, стіл). Завдання для 2 класу: ускладнювати завдання, додаючи слова з більшою кількістю складів (машина, будинок, огірок).
--	--	--

Таким чином, застосування ігрових технологій у логопедичній роботі з дітьми молодшого шкільного віку з ЗНМ є не лише ефективним засобом корекції мовленнєвих порушень, а й можливістю зробити процес навчання цікавим та захопливим. Практичні вправи, розроблені для кожного етапу розвитку мовлення, допомагають індивідуалізувати підхід до кожної дитини, забезпечуючи позитивні результати вже на ранніх етапах навчання.

3.2. Динаміка розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення

На нашу думку, створення системи розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку з ЗНМ полягає у формуванні навичок та знань, що має проводитися в таких напрямках:

- Покращення комунікативних навичок: розвиток здатностей ефективно висловлювати думки та розуміти інших.
- Формування лексичного запасу: збагачення словникового запасу для більш точного та різноманітного вираження ідей.
- Розвиток фонематичного слуху: покращення здатності розрізняти та розпізнавати звуки мовлення.
- Оволодіння граматичними навичками: розуміння та використання правильної граматики при формулюванні висловлювань.

- Розвиток артикуляції: покращення чіткості та правильності вимови звуків та слів.
- Сприяння самовираженню: розвиток здатності висловлювати власні почуття, думки та ідеї.
- Підготовка до академічного успіху: розвиток навичок читання та письма, необхідних для успішної навчальної діяльності.
- Забезпечення соціальної адаптації: розвиток здатностей ефективно співпрацювати та взаємодіяти з оточенням.

Мета повторного експериментального дослідження – контрольний етап: розвиток мовлення дітей старшого молодшого шкільного віку з ЗНМ засобами комп'ютерних ігрових технологій.

Контрольне експериментальне дослідження проводилося на базі навчального закладу – К З «Ізмаїльська спеціальна загальноосвітня школа № 5 І-ІІ», м. Ізмаїл, в першому класі, період з 3 квітня по 28 квітня 2023 року. У дослідженні брало участь 12 дітей (6-7 років).

На контрольному етапі дослідження брали участь дві групи дітей з загальним недорозвиненням мовлення молодшого шкільного віку: основна група – діти молодшого шкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення ІІІ рівня (6 дітей), група порівняння – діти молодшого шкільного віку з нормальним розвитком мовленням (6 дітей).

Таким чином, для виконання вищезазначених нами завдань контрольного етапу експерименту нами була застосована **частина комплексної методики діагностики усного мовлення дітей із порушеннями мовлення Н. В. Серебрякової та Л. С. Соломахи. (Додаток А)**

Для визначення сформованості мовлення дітей молодшого шкільного віку нами було визначені такі рівні: високий рівень (100 – 90% виконаних завдань), достатній рівень (90-70 % виконаних завдань), середній рівень (70–40% виконаних завдань) та низький рівень (40% і нижче виконаних завдань).

Методика дослідження сформованості лексичної сторони мовлення дітей молодшого шкільного віку Н.В. Серебрякової, Л.С. Соломахи, яку ми вибрали для експерименту розділяється на 2 блоки: вивчення стану пасивного і вивчення стану активного словника. Означений блок діагностичної методики складається з завдань, метою яких є: вивчення словника конкретних іменників, узагальнюючих понять, іменників, що позначають частини тіла або предметів, професії, словника числівників, прикметників і антонімів.

Індивідуалізоване опитування дітей молодшого шкільного віку за методикою Н.В. Серебрякової та Л.С. Соломахи включала в себе використання спеціально розроблених інструментів для визначення рівня розвитку мовленнєвих навичок. Методика врахувала різні аспекти мовленнєвого розвитку, а саме: лексико-семантичний розвиток.

Процес опитування включав структуровані завдання, спрямовані на вивчення словарного запасу, розуміння мовних структур, а також використання ігрових елементів для привертання уваги та стимулювання активності дитини. Важливо було враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та адаптувати методику для досягнення оптимальних результатів.

Згідно завдань, які були представлені у методиці Н.В. Серебрякової, Л.С. Соломахи для визначення рівня лексики, критерії оцінювання були наступними: вірний вибір оцінюється в 1 бал, невірний в 0 балів.

Мета завдань методики Н.В. Серебрякової та Л.С. Соломахи, яка використовувалася для визначення розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку, була орієнтована на кілька ключових аспектів:

1. Визначення розвитку фонематичної свідомості: спрямована на визначення сприйняття та розрізнення звуків мовлення, що є важливим для правильного вимовляння та розуміння слів.

2. Визначення наявності лексики: завдання були спрямовані на визначення наявності словникового запасу дитини та розвитку її лексико-семантичних навичок.

3. Визначення граматичного розвитку мовлення: спрямовано на визначення розуміння та використання граматичних структур у мовленні дітьми.

4. Визначення сформованості зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку: були включені завдання, спрямовані на визначення здатності будувати логічні та зв'язані висловлювання.

5. Визначення сформованості соціальної взаємодії та комунікації.

Ці завдання спрямовані на індивідуалізовану підтримку, враховуючи конкретні потреби кожної дитини та створюючи позитивне середовище для діагностики її мовленнєвого розвитку.

Для визначення рівня розвитку мовлення за визначеною методикою, важливо приділити увагу декільком аспектам розвитку мовлення дітей (див. таблиця 3.3):

Таблиця 3.3.

Загальні аспекти розвитку мовлення дітей (контрольний етап)

<i>Аспекти</i>	<i>Характеристика</i>
1. Лексика	Наскільки різноманітні слова використовує дитина. Чим більше різних слів та понять вона може висловити, тим більше її лексичний запас.
2. Граматика	Наскільки правильне формулювання речень. Дитина повинна користуватися правильними часами, займенниками та іншими граматичними конструкціями для свого віку.
3. Розповідь	Наскільки дитина може структуровано розповідати про події та історії. Чи може вона послідовно описати події і висловити свої думки чи почуття?
4. Розуміння	Чи розуміє дитина правильно запитання та інструкції. Чи

	може вона правильно відповісти на запитання?
5. Активність	Важливо, щоб дитина активно відповідала на запитання, демонструючи свої мовленнєві навички.
6. Креативність	Здатність дитини виражати свої думки та ідеї у вільній формі, створюючи розповіді або відповіді на запитання.

За цими аспектами можна приблизно визначити рівень розвитку мовлення дитини. Однак важливо пам'ятати, що розвиток мовлення у кожної дитини відбувається індивідуально, і варто враховувати контекст і особливості розвитку кожної окремої дитини.

Для аналізу отриманих результатів констатувального експерименту виділено 4 рівні розвитку лексико-семантичної сторони мовлення молодших школярів із ЗНМ за методикою Н.В. Серебрякової та Л.С. Соломахи: високий, достатній, середній, низький.

Контрольна діагностика стану розвитку лексико-семантичної сторони мовлення у дітей молодшого шкільного віку проводилось індивідуально з кожною дитиною. Молодшим школярам логопедичної групи і дітям з групи загального розвитку були запропоновані одні й ті ж завдання. Для оцінки успішності виконання завдань використовувалася бальна система, запропонована в даних діагностичних методиках.

У контрольній та експериментальній групі дітей спостерігалися наступні рівні сформованості лексико-семантичної сторони мовлення:

Контрольна група (контрольний етап експерименту):

1. Достатній рівень (50%): середній словниковий запас для базової комунікації; здатність використовувати загальновживані слова та вирази.
2. Середній рівень (50%): основний словниковий запас для повсякденної спілкування; здатність виражати прості ідеї та потреби.

Експериментальна група (контрольний етап експерименту):

1. Достатній рівень (80%): середній словниковий запас, досить для базової комунікації; здатність використовувати слова для вираження простих ідей та бажань.

2. Середній рівень (20%): основний словниковий запас для повсякденної спілкування; здатність виражати прості ідеї та потреби.

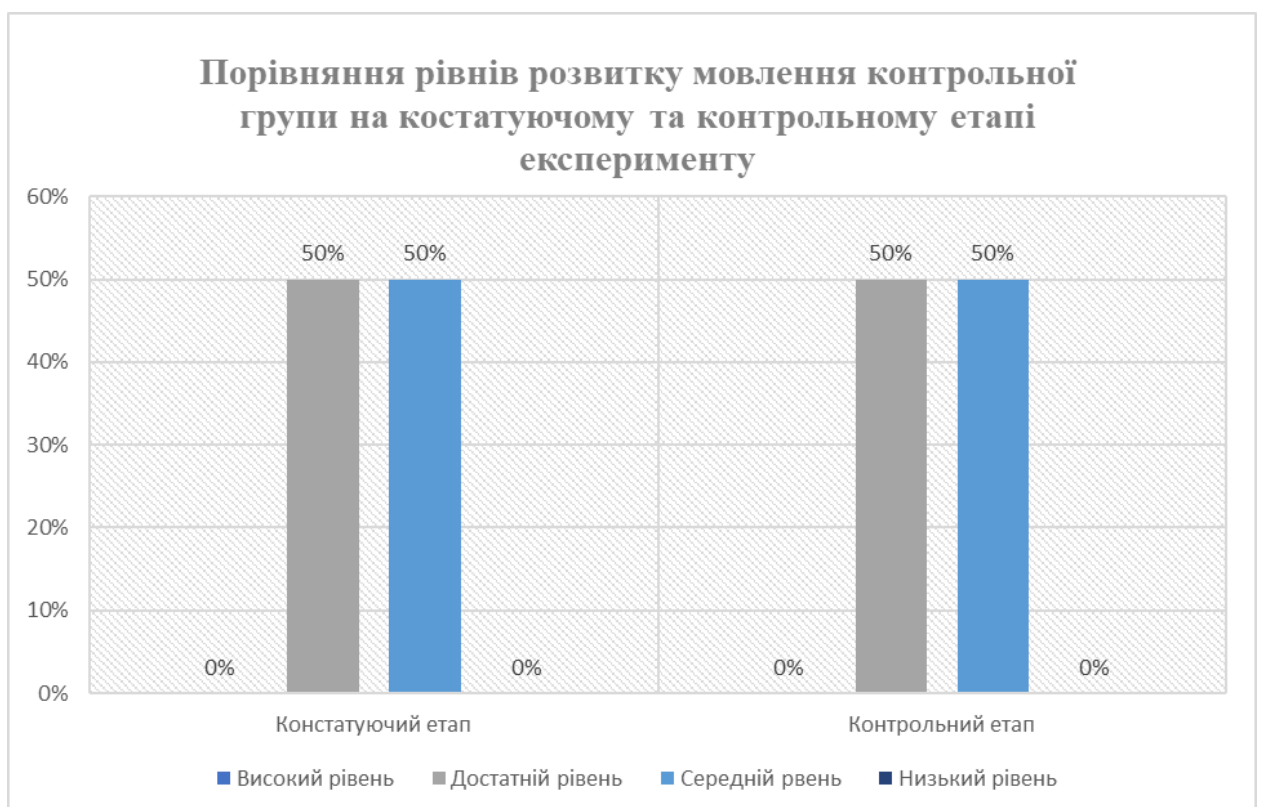
3. Низький рівень (0%): обмежений словниковий запас, що може ускладнювати комунікацію; затруднення в розумінні та використанні слів з різних груп.

У порівнянні з констатуючим етапом, експериментальна група не виявила наявності низького рівня (див. мал. 3.8), при цьому після проведення з дітьми комп'ютерних ігор студії «Логопедія» з розвитку мовлення у дітей зріз відсоток високого рівня. Це вказує на необхідність удосконалення та адаптації методики для ефективнішої підтримки дітей з низьким рівнем сформованості лексико-семантичної сторони мовлення в експериментальній групі.

Мал. 3.8. Результати діагностики розвитку лексико-семантичної сторони мовлення експериментальної групи дітей за методикою Н.В. Серебрякової та Л.С. Соломахи на констатуючому та контрольному етапі

З результатів дослідження можна помітити, що більшість дітей склали групу, що впоралась з виконанням завдання на достатньому рівні – 80% дітей, 20% дітей на середньому рівні, 0% дітей на високому рівні та жодна дитина не опинилася на низькому рівні, що в свою чергу свідчить про те відбулися значні якісно-кількісні зміни у лексико-семантичному розвитку дітей з ЗНМ молодшого шкільного віку під час експериментального навчання.

Мал.3.9. Результати діагностики розвитку мовлення контрольної групи дітей на констатуючому та контрольному етапі

За даними діаграми можемо відзначити, що у молодших школярів, які навчалися в традиційній системі розвитку лексико-семантичних категорій показники не відрізняються від результатів констатуючого етапу. Так, 50% дітей впорались з завданням на середньому рівні, 50% на достатньому рівні як на констатуючому етапі експерименту так і на контрольному етапі експерименту. Результати експериментального дослідження дозволяють узагальнити, що система логопедичної роботи з розвитку мовлення молодших школярів з ЗНМ засобами комп'ютерних ігрових технологій має продуктивний ефект.

Висновки до розділу 3.

Ігрові технології в логопедичній роботі використовуються для розвитку мовленнєвих навичок у дітей. Програми та ігри спеціально розроблені для логопедичної роботи допомагають у вправлянні артикуляції, розвитку лексичного запасу та інших аспектів мовлення. Такі інтерактивні засоби можуть бути ефективними у заняттях з дітьми з порушеннями мовлення.

У нашому формувальному етапі дослідження для розвитку мовлення дітей з ЗНМ молодшого шкільного віку були обрані інноваційні комп'ютерні ігри студії «Логопедійка», розроблені у 2023 році, які відтворюються на комп'ютері з операційною системою Windows 7,8,10.

Інноваційні комп'ютерні ігри студії «Логопедійка» – інноваційний інструмент, який допомагає дітям і дорослим з розвитком мовлення та комунікативних навичок. Вони включають в себе різноманітні завдання, які допомагають збагачувати словниковий запас, поліпшувати вимову, розвивати граматичні структури та вдосконалювати навички читання та письма.

Мета повторного експериментального дослідження – контрольний етап: розвиток мовлення дітей старшого молодшого шкільного віку з ЗНМ засобами ігрових технологій.

Контрольне експериментальне дослідження проводилося на базі навчального закладу – К З «Ізмаїльський навчально-реабілітаційний центр Одеської обласної ради», м. Ізмаїл, в першому класі. У дослідженні брало участь 12 дітей (6-7 років).

Результати експериментального дослідження дозволяють узагальнити, що система логопедичної роботи з розвитку мовлення молодших школярів з ЗНМ засобами ігрових технологій має продуктивний ефект.

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних джерел з визначення ігрових технологій у навчально-виховному процесі дозволив відокремити основні характеристики ігрових технологій.

Необхідність впровадження ігрових технологій в навчальний заклад обумовлена тим, що зараз від учнів вимагають, не тільки знань, а й здатності в постійно мінливому світі безперервно отримувати нові знання і застосовувати їх у своїй діяльності. Застосування ігрових технологій значно покращує результативність і якість діяльності.

Встановлено, що у сучасній логопедії набуває велике значення успішна інтеграція дітей з особливими освітніми потребами. Суттєве збільшення кількості дітей різного віку, котрі мають порушення в розвитку вимагає перегляду методів та форм виявлення, виховання та навчання зазначеної категорії дітей.

Комплексна оцінка розвитку мовлення дитини на базі інклюзивно-ресурсного центру допоможе визначити індивідуальні потреби дитини і розробити план лікування або підтримки, спрямований на поліпшення її мовленнєвого розвитку.

Застосування ігрових технологій у корекційно-логопедичній роботі допомагає збільшити результативність і ефективність професійної діяльності вчителя-логопеда, а так само дає можливість вихованцям з ООП рости активними, допитливими і творчими людьми.

Ігрові технології, дидактичні ігри логопедичної роботи мають величезний потенціал для розвитку дітей з порушеннями мовлення. Вони сприяють не тільки корекції мовленнєвих розладів, але й забезпечують всебічний розвиток дітей, покращують їх когнітивні, соціальні та емоційні навички.

Ігрові технології дозволяють дітям ефективніше засвоювати мовленнєві навички. Вони надають можливість поліпшувати артикуляцію та фонематичний слух; збагачувати словниковий запас через інтерактивні завдання; формувати та вдосконалювати граматичні навички в ігровій формі.

Ігри роблять навчання захоплюючим і цікавим, що значно підвищує мотивацію дітей до занять. Ігрові елементи забезпечують високу залученість дітей у процес навчання; збільшення готовності до виконання завдань; створення позитивного настрою під час навчання.

Ігрові технології сприяють розвитку соціальних та комунікативних навичок. Колективні ігри та рольові завдання допомагають дітям з порушеннями мовлення вчитися взаємодіяти з іншими дітьми; розвивати навички спілкування та співпраці; підвищувати емоційний інтелект та здатність до співпереживання.

Для максимальної ефективності ігрових технологій у логопедичній роботі слід індивідуалізувати підхід, враховуючи рівень розвитку та потреби кожної дитини; інтегрувати ігри у структуру занять систематично та послідовно; залучати батьків до процесу; оцінювати прогрес та адаптувати завдання відповідно до досягнень дітей.

Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ) – це мовленнєвий розлад, який характеризується значними труднощами в засвоєнні та використанні мови, які виходять за межі очікуваних для віку дитини. Діти з ЗНМ мають обмежений словник, важкість у розумінні граматики та висловлювання, а також можуть бути менш виразними у спілкуванні.

Мовленнєві ігри – це особлива категорія ігор, які спрямовані на розвиток та вдосконалення навичок у мовленні та комунікації. Ці ігри можуть включати в себе різноманітні завдання та вправи, спрямовані на розвиток лексичного запасу, граматики, вимови та інших аспектів мовлення. Прикладами мовленнєвих ігор можуть бути кросворди, асоціаційні ігри, загадки, словесні гонки та інші інтерактивні активності, які сприяють

покращенню навичок у мовленні, особливо серед дітей та осіб з особливими освітніми потребами.

Експериментальне дослідження проводилося на базі навчального закладу – КЗ «Ізмаїльський навчально-реабілітаційний центр Одеської обласної ради», м. Ізмаїл, в першому класі, період з 3 квітня по 28 квітня 2023 року. У дослідженні брало участь 12 дітей (6-7 років).

У констатувальному експерименті брали участь дві групи дітей з загальним недорозвиненням мовлення молодшого шкільного віку: основна група – діти молодшого шкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III рівня (6 дітей), група порівняння – діти молодшого шкільного віку з нормальним розвитком мовленням (6 дітей).

Для виконання завдань першого етапу експерименту була застосована частина комплексної методики діагностики усного мовлення дітей із порушеннями мовлення Н. В. Серебрякової та Л. С. Соломахи.

Проводячи методику з обраними дітьми на базі КЗ «Ізмаїльська спеціальна загальноосвітня школа № 5 І-ІІ» нами зроблений висновок, що з молодшими школярами з низьким рівнем сформованості лексико-семантичної сторони мовлення з експериментальної групи у кількості двох осіб важливо проводити індивідуалізовані та спеціалізовані заняття з метою поліпшення їхніх мовленнєвих навичок.

У формувальному етапі дослідження для розвитку мовлення дітей з ЗНМ молодшого шкільного віку були обрані інноваційні комп'ютерні ігри студії «Логопедійка», розроблені у 2023 році, які відтворюються на комп'ютері з операційною системою Windows 7,8,10. Інноваційні комп'ютерні ігри студії «Логопедійка» – інноваційний інструмент, який допомагає дітям і дорослим з розвитком мовлення та комунікативних навичок. Вони включають в себе різноманітні завдання, які допомагають збагачувати словниковий запас, поліпшувати вимову, розвивати граматичні структури та вдосконалювати навички читання та письма.

Результати експериментального дослідження дозволяють узагальнити, що система логопедичної роботи з розвитку мовлення молодших школярів з ЗНМ засобами ігрових технологій має продуктивний ефект.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинська Н.Г. Команда як стратегія досягнення успіху дітей з ООП на якісну та доступну освіту. URL: [http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8092/Inclusive%20education_Zbirka_2020_mirror_fields%20\(1\).pdf?sequence=1#page=13](http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8092/Inclusive%20education_Zbirka_2020_mirror_fields%20(1).pdf?sequence=1#page=13) (Дата звернення: 25.06.2023)
2. Бісікало Л.Г та ін. Психологічний супровід інклюзивної освіти. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с
3. Буркова Л. Ключ до управління: Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму керування інноваційним процесом в освіті. *Директор школи, ліцею, гімназії*. № 1. 2022. С. 31–37.
4. Генсерук Г.Р. , Громяк М. І. Технології SMART-освіти. Секція: Інноваційні технології, інструменти та методи дистанційного навчання у закладах освіти. *Матеріали IX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 28 квітня, 2022)*, 234 с. С. 83-84
5. Гончар, Г. Д.; Івашкіна, В. Л.; Мар'єнко, Т. С. Характеристика мовленнєвого розвитку дітей з сенсорною алалією. *International scientific conference «Innovative projects and programs on psychology, pedagogy and education» : conference proceedings, December 10–11, 2021. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. С. 196-199.*
6. Гуревич Р. С. Інноваційні технології навчання в умовах інформатизації освіти : навч.-мет. пос. Р. С. Гуревич, М. М. Козяр, М.Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко; за ред. член-кор. НАПН України Р. С. Гуревича. Львів: ЛДУБЖД, 2015. 396 с.
7. Двіжона В.М. Модель психолого-педагогічного супроводу учнів початкових класів із мовленнєвими порушеннями в загальноосвітній школі

міста Києва з інклюзивною формою навчання. *Молодий вчений. № 10 (86). Жовтень, 2020 р. С. 107-124*

8. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.

9. Заєркова Н.Є., Трейтяк А.О. Інклюзивна освіта від «А» до «Я». Київ, 2016. 68 с.

10. Запорожченко Ю. Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти. *Інформаційні технології в освіті*. Херсон, 2013. № 15. С. 138–145.

11. Ілляшенко Т. Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами і психолого-педагогічна діагностика. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/27187/1/ilahenko.pdf> (Дата звернення: 16.06.2023)

12. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення: *навч.-метод. посіб. С. П. Миронова [та ін.]*. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 235 с.

13. Інновації в науці: сучасний вимір: матеріали Міжнародної науковопрактичної інтернет-конференції молодих дослідників (4 травня 2023 року, м. Суми). – Суми: ФОП Цьома С.П., 2023. 275 с.

14. Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції. м. Кам'янець-Подільський, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. 2018. 354 с

15. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : *навч.-метод. посібник. за заг. ред. Л. Галенко*. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 110 с.

16. Інноваційні педагогічні технології у системі неперервної професійної освіти. *Монографія. За ред. С. С. Вітвицької, доктора педагогічних наук, професора.* Житомир: «Полісся», 2015. 368 с.

17. Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : *метод. посіб. авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко.* Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с.

18. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : *навч.-метод. Посібник. за заг. ред. Л. Галенко.* Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 110 с.

19. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія. *За заг. редакцією Г.Л. Єфремової.* Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.

20. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі: *матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. / М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв.* Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2023. Ч.1. 200 с.

21. Кичук Н. В. Інтерактивні педагогічні технології як фактор трансформації традиційної моделі університетської підготовки магістрів. *Історико-педагогічні студії: [науковий часопис].* К.: Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2011. Вип. 5. С. 123-125.

22. Кобобел А. Є. Інтернет–дозвілля як форма діяльності дітей з особливими освітніми потребами. *Дидаскал : часопис : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору», 17–18 листопада 2020 р. Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка.* Полтава, 2021. № 21. С. 46-49.

23. Коломоєць Т. Г. Використання цифрових технологій у логопедичній роботі. *Науковий часопис. Випуск 44. Корекційна педагогіка.* С. 17-23

24. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: *навчально-методичний посібник*. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

25. Коновальчук І. І. Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах. Житомир, 2015. 437 с.

26. Краус К. М. Віртуальна реальність національного інформаційно-інноваційного простору. К. М. Краус, Н. М. Краус, О. С. Криворучко. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 14. С. 22–35.

27. Мельник І. Ю., Нефьодова Г. Д., Задирей Н.М. Доповнена та віртуальна реальність як ресурс навчальної діяльності студентів. *Інформаційні технології та комп'ютерне моделювання: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. 2018 р. С. 61-64

28. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі. *Укладачі: Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О. та ін.* 2021 р. 291 с.

29. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі / уклад.: Прохоренко Л. І., Ярмола Н. А., Набоченко О. О., Данілавичюте Е. А. та ін. Київ, 2021. 200 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2021/12/31/Metod.rekom.dlya.IRTS.31.12.pdf> (дата звернення: 20.05.2023).

30. Мілясевич О. І. Технологія використання міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей в освіті для визначення особливих освітніх потреб дитини. *Актуальні проблеми оптимізації освітнього процесу національної школи в умовах воєнного часу: інклюзивне навчання, інновації освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти : зб. тез вист. учас. Регіонал. наук.-метод. семінару (м. Рівне, 19 трав. 2022 р.) / за ред. О. О. Красовської, О. А. Хом'як : ПВНЗ*

«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». - Рівне : МЕНУ, 2022. - С. 62-67.

31. Пінчук Ю.В. Організація логопедичної служби в інклюзивно-ресурсних центрах України. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36915/Pinchuk_135-138.pdf?sequence=1 (Дата звернення: 25.06.2023)

32. Положення про інклюзивно-ресурсний центр від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/pologennja.pdf>

33. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : *навч. посіб.* Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

34. Психологічний супровід інклюзивної освіти : [метод. рек] / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

35. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»». 2011. 168 с.

36. Свалявчик, Л. В. Діти з особливими освітніми потребами: сутність та їх класифікація. *Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених. гол. ред. В.В. Гоблик.* Мукачево : РВВ МДУ, 2022. - Випуск 1(9). - С.143-147

37. Софій Н. З. Особливості викладання в інклюзивному навчальному середовищі: практика спільного викладання. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2015. Вип. 10. С. 173–177.

38. Спеціальна освіта: наукові пошуки майбутніх фахівців : *збірник студентських наукових публікацій. відп. редактор М.К. Шеремет.* Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. Вип. 4. 90 с.

39. Сучасна логопедія: інноваційні технології. *Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2021. 214 с.

40. Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи. *Матеріали IX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 28 квітня, 2022), 234 с.*

41. Тищенко В. В. Обґрунтування типології первинного системного недорозвитку мовлення. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) Випуск 1(4). 2021 р. С. 1-12*

42. Ткаченко І. С. Інноваційні технології в роботі асистента вихователя в групі компенсуючого типу: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 85 с.

43. Ткачова Н. Г., Булаш І. В., Турчина І. С. Інноваційні техніки роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. *Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Молодий вчений. № 11 (63). листопад, 2018 р.*

44. Царькова Т. М., Стахова Л. Л. Корекційна робота з дітьми із алалією в групах компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. С. 133-136.*

45. Черніченко Л. А. Використання інноваційних технологій у логопедичній роботі з дітьми. *Формування здоров'язберігаючих компетенцій дітей та молоді: проблеми, розвиток, супровід. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2017. Вип III. С 124–126.*

46. Чистова Є. А. Характеристика мовленнєвих порушень у дітей із сенсорною алалією. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти: зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 592–596.*

47. Чупахіна С. В. Інформаційно-технологічна підтримка інклюзивного навчання: формування готовності майбутніх педагогів. *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць, В. І. Шахов, О. В. Акімова та*

ін. ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : Твори, 2020. Вип. 61. С. 173-182

ДОДАТКИ

Додаток А

Схема обстеження дітей із загальним недорозвиненням мовлення

(від 4 до 7 років), Автор: Н. В. Серебрякова, Л. С. Соломаха

Дослідження розуміння мовлення

1. Пасивний словник. (Відзначити обсяг словника. Точність розуміння значень слів.)

- Покажи, де лялька, стіл, стілець.

- Посади ляльку, ведмедика і т. Д.

2. Розуміння різних граматичних форм словозміни.

З 4 років:

2.1. Диференціація однини і множини іменників.

- Покажи, де: стіл - столи, будинок - будинки, стілець - стільці, дерево-дерева, береза - берези.

2.2. Розрізнення прийменниково-відмінкових конструкцій (з прийменниками в, на, по, під, над, перед, за, близько). : - Покажи, де ложка: в склянці, на склянці, під склянкою і т.д.

З 5 років:

2.3. Дифереціяція прийменниково-відмінкових конструкцій з прийменниками в - з, на - с, під - з-під: - Візьми лінійку з пенала, з-під пенала; - Поклади олівець в пенал , на пенал, під пенал.

3. Диференціація форм словотворення.

З 5 років:

3.1. Диференціація зменшувально-пестливих іменників:

- Покажи, де: будинок - будиночок, стілець - стільчик, ковдра - ковдрочку, подушка - подушечка, замок - замок.

3.2. Диференціація іменників з суфіксом -инк -:

- Покажи, де: виноград - виноградинка, намиста - намистинка, роса - росинка.

3.3. Диференціація дієслів з різними приставками: йшов, пішов, увійшов, вийшов, перейшов, зайшов, відійшов.

4. Розуміння словосполучень і простих речень.

4.1. Словосполучення.

- Покажи: ключем олівець, ключ олівцем, де господар собаки, де собака господаря, дочка мами, мама дочки.

4.2. Прості поширені пропозиції.

- Покажи картинку: Дівчинка рве квіти; Дівчинка грає в м'ячик;
Дівчинка прибирає кімнату.

4.3. Питальні речення: - Кого ловить дівчинка? - Чим дівчинка ловить метелика? - Хто ловить метелика?

З 6 років:

4.4. Розуміння зв'язного мовлення.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКИ ТА ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ ЕКСПРЕСИВНОЇ МОВИ

1. Активний словник.

1.1. Конкретні іменники.

Пропонується назвати картинки за темами: «Іграшки», «Посуд», «Одяг», «Взуття», «Тварини», «Сім'я», «Меблі» та ін. - відповідно до програми закладу освіти.

1.2. Узагальнюючі поняття.

Назвати одним словом групу предметів.

1.3. Іменники, що позначають частини тіла, частини предметів.

З 5 років:

- Частини тіла: голова, ноги, руки, ніс, рот, груди, живіт, шия та ін .
- Частини одягу: рукав, комір, гудзик та ін.
- Частини предметів меблів: спинка, ніжка, сидіння.
- Частини автомобіля: дверцята, колеса, кермо, кабіна.

З 6 років :

- Частини тіла: лікоть, коліно, пальці, ніготь.
- Частини предметів одягу: комір, манжета, петля.
- Частини автомобіля: кузов, кабіна, фари, мотор.
- Частини вікна: рама, підвіконня, скло.

1.4. Назва професій.

1.5. Дієслівний словник. Вживання дієслів при відповідях на питання.

З 5 років:

- Що ти робиш протягом дня? - Хто як пересувається? - Хто як кричить?

З 6 років:

- Хто які звуки видає?
- Хто що робить (з використанням назв професій)?

1.6. Прикметники.

Назва квітів.

З 4 років: білий, чорний, червоний, синій, зелений.

З 5 років: коричневий, рожевий, блакитний, помаранчевий.

Назва форми.

З 5 років: круглий, квадратний, трикутний, овальний, прямокутний.

1.7. Підбір антонімів (з 6 років):

добро – зло; високий – низький; горе – радість; легкий – важкий; друг – ворог; піднімати – опускати; хороший – поганий; давати – забирати;

великий

– маленький; купувати – продавати.

2. Стан словозміни.

З 4 років:

2.1. Вживання іменників у називному відмінку однини і множини:

стіл – столи; дерево – дерева; лялька – ляльки; вікно – вікна; вухо –

вуха; стілець – стільці; слон – слони; горобець – горобці; рукав –

рукава; пень – пні;

2.2. Вживання іменників у непрямих відмінках без прийменника:

- У мене є (олівець); - У мене немає.. (олівця); -Я малюю.. (олівцями);

Тато пише.. (олівцем).

З 5 років:

2.3. Вживання форми родового відмінка множини іменників:

Багато чого?

Куля – куль; Стіл – столів; Будинок – будинків; Береза – берез; Чашка – чашки; Книга – книги; Дерево – дерев; Лист – листів; Стілець – стільців;

М'яч – м'ячів; Ключ – ключів; Олівець – олівців.

2.4. Вживання прийменниково-відмінкових конструкцій (з прийменниками, на, під, над, за, близько).

2.5. Узгодження прикметників з іменниками в однині.

Назвати колір предметів:

куля - ..., відро - ..., плаття - ..., машина -..., черевик - . ..

2.6. Вживання словосполучень - числівників два і п'ять з іменниками:

будинок - два будинки, п'ять будинків

лялька - ...

жук - ...

куля - ...

З 6 років:

олівець - два олівця, п'ять олівців

ключ - ...

лев - ...

двері - ...

озеро - ...

3. Стан словотвору.

З 5 років:

3.1. Утворення іменників зі зменшено-пестливими суфіксами.

- Як назвати маленький предмет?

стіл - столик

70

лялька - ...

м'яч - ...

ложка - ...

будинок - ...

шафа - ...

ліжко - ...

миска - ...

береза - ...

З 6 років

гриб - грибок

горобець - ...

лисиця - ...

ковдра - ...

лист - ...

3.2. Утворення назв дитинчат тварин.

З 4 років:

у кішки – кошеня; у гусака - ... ; у лисиці - ...; у качки -

З 5 років:

У зайця - ... у білки - ...

у ведмедя - ... у вовка - ...

З 6 років:

у корови - ...

у коня - ...

у собаки - ...

3.3. Утворення прикметників від іменників (з 6 років):

- відносних (з чого зроблено):

дерево - дерев'яний

папір -

солома -

хутро -

пух -

цегла -

- присвійних (чий? чия? чиє?):

сумка мами - мамина

кофта бабусі -. ..

газета тата - ...

нора лисиці -

хвіст зайця ...

лапа ведмедя - ...

шерсть вовка - ...

3.4. Утворення префіксальних дієслів (з 6 років).

Назвати дії (Що робить хлопчик?):

ходить - йде - входить - виходить - переходить

біжить - тікає - вибігає - вбігає - перебігає

летить - ...

3.5. Утворення дієслів доконаного виду (з 6 років)

малював - намалював

писав - ...

робив - ...

Стан зв'язного мовлення

Пропонується переказ (для дітей 4-5 років), розповідь по серії сюжетних

картинок (для дітей 6 років).